

MATKALLA KOHTI TAMPEREEN EVANKELIS-LUTERILAISTEN
SEURAKUNTIEN OMAA
VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAA 2018

Kaisa Mattila

Opinnäytetyö

Kevät 2018

Sosionomi (AMK)+ lastentarhanopettajan
ja kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajan vir-
kakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Mattila, Kaisa. Matkalla kohti Tampereen evankelis-luterilaisten seurakuntien omaa varhaiskasvatussuunnitelmaa 2018. Kevät 2018, 65 s., 5 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma, Sosionomi (AMK) + kirkon varhaiskasvatuksenohjaajan ja lastentarhanopettajan virkakelpoisuus.

Opinnäytetyö oli kehittämishanke, jossa tavoitteena oli laatia yhdessä työyhteisön kanssa Tampereen evankelis-luterilaisten seurakuntien varhaiskasvatussuunnitelma. Tavoitteena oli kertoa tiivistetysti ja selkeästi seurakuntien varhaiskasvatuksen keskeiset sisällöt. Samalla tarkoitus oli pohtia uuden valtakunnallisen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2016 sisältöä ja sen merkitystä sekä toteutumista seurakunnan varhaiskasvatuksessa.

Työn teoreettinen viitekehys lähti Varhaiskasvatussuunnitelman perusteista 2016 ja Kirkon varhaiskasvatuksen kehittämisasiakirjoista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2016 ideana paikallisten vasujen työstämiseen on se, että työntekijät, lapset ja heidän perheensä pääsevät vaikuttamaan siihen. Tässä prosessissa hyödynnettiin BIKVA-mallia sovelletusti. BIKVA-malli on alun perin sosiaalialalle kehitetty asiakaslähtöinen arviointi- ja kehittämismenetelmä. Malli antoi hyvät valmiudet työstää paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa.

Prosessin aikana työntekijät pohtivat Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2016 ja Kirkon Varhaiskasvatuksen kehittämisasiakirjojen sisältöjä suhteessa omaan työhönsä. Aineisto tuotettiin ryhmähaastattelun keinoin. Lasten ja perheiden ääni tuli kuuluviin asiakastytyytyväisyystutkimuksen kautta. Luovuttamattomiksi asioiksi toiminnassa koettiin vapaa leikki, läsnäolo, kuunteleminen, kohtaaminen, kristilliset arvot, kristillinen kasvatusta, kasteopetus ja lapsen spiritualiteetin kunnioittaminen. Tärkeäksi koettiin myös pienet ja sopivan kokoiset ryhmäkoot, kiinteät kerhoryhmät ja -kerhoajat sekä suunnittelu-aika ilman lapsiryhmää. Merkittävää työskentelyssä oli työyhteisön oma arviointi ja yhteinen pohdinta suhteessa pedagogiikkaan. Tuotoksena oli Tampereen seurakuntien Vasuesite 2018.

ASIASANAT: katsomuskasvatus, kristillinen kasvatusta, osallisuus, pedagogiikka, perhetyö, uskontokasvatus, varhaiskasvatus, varhaiskasvatustaki

ABSTRACT

Mattila, Kaisa. On the way to an early childhood education and care plan in Tampere evangelical Lutheran parishes. 65 p., 5 appendices. Language: Finnish. Spring 2018.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Program in Social Services, Bachelor of Social Sciences, Option in Social Services and Education - Option in Christian early childhood education.

This thesis was a development project and its object was to design the early childhood education plan for the parishes in Tampere, in collaboration with the working community in question. The aim was to summarize and clarify the main contents of the early childhood education in the church. Another aim was to reflect on the contents and significance of the National Core Curriculum for Early Childhood Education and Care 2016, as well as its implementation in the parishes in Tampere.

The theoretical framework included the National Core Curriculum for Early Childhood Education and Care 2016 and the Church's Early Childhood Education Development Documents. The idea behind the National Core Curriculum for Early Childhood Education and Care 2016 is that the local officers, children and their families can influence it. In this process, the BIKVA model was utilized. The BIKVA model is a customer-oriented evaluation and development method for the social sector.

During the process, employees reflected on the contents of the National Core Curriculum for Early Childhood Education and Care 2016 and the Church's Early Childhood Education Development Documents in relation to their work. The material was produced by using group interviews. The children's and their families' opinions were collected by a customer satisfaction survey.

According to the survey, free play, presence, listening, encounter, Christian values, Christian education, baptism teaching, and respect for the children's spirituality were considered essential aspects in the activities. Small and appropriate group size, fixed club groups as well as time for planning were also evaluated important. In the staff's work, self-evaluation of the work community and reflection on pedagogy were seen important. The final production as the result of this development thesis was the Brochure of early childhood and care plan 2018 for the Evangelical parishes in Tampere.

KEYWORDS: education, Christian upbringing, family work, religious education, early childhood education and care, Early Childhood Education and Care Act

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 VARHAISKASVATUS	8
2.1 Varhaiskasvatusta ohjaavat asiakirjat.....	8
2.2 Osallisuus varhaiskasvatuksessa	11
2.3 Leikin merkitys	14
2.4 Ilmiölähtöisyys ja sen haasteet kirkon työssä	15
2.5 Oppimisen alueet varhaiskasvatuksessa.....	17
3 KIRKON VARHAISKASVATUS SUHTEESSA YHTEISKUNNAN VARHAISKASVATUKSEEN	21
3.1 Kasteopetus	22
3.2 Yhteiskunnan varhaiskasvatukseen liittyvä katsomuskasvatus.....	22
3.3 Lapsen hengellisyys	25
3.4 Perhelähtöinen ja diakoninen työote.....	27
4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET	29
5 KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTUS.....	30
5.1 Toimintaympäristön kuvaus.....	30
5.1.1 Varhaiskasvatuksen kokoava toiminta Tampereen seurakuntayhtymässä.....	31
5.1.2 Verkostoissa toimiminen Tampereen seurakuntayhtymässä.....	32
5.1.3 Sosiaalinen media, muu verkkoympäristö ja innovaatiot	34
5.2 Kehittämishankkeessa käytetyt menetelmät	36
6 VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN 2018 TYÖSTÄMINEN.....	38
7 TEEMAHAASTATTELUIJEN ANTI	42
8 PROSESSIN ARVIOINTI JA POHDINTA.....	44
8.1 Pohdintaa teemahaastattelujen annista.....	44
8.2 Prosessin arviointia	45
8.3 Eettisyys ja luotettavuus	46

8.4 Kehittämisideat.....	47
8.5 Oma ammatillinen kasvu	47
LÄHTEET	49
LIITTEET	56
LIITE 1: Teemahaastattelurunko	56
LIITE 2: Päiväkerholaisille suunnattu asiakaskysely	57
LIITE 3: Päiväkerholaisten vanhempien asiakaskysely	58
LIITE 4: Asiakaskysely perheille, jotka eivät ole srk:n toiminnassa	63
LIITE 5: Tampereen ev. lut. seurakuntien Vasuesite 2018	65

1 JOHDANTO

Kirkolla on merkittävä rooli varhaiskasvatuksen toimijana yhteiskunnassa. Alusta lähtien kirkko on ollut kasvattava kirkko, joka on uudistunut ja elänyt yhteiskunnassa vallitsevien kasvatusta ja oppimisen näkemysten mukana. Vuosien kuluessa kirkon kasvatustoiminnassa on ollut erilaisia painotuksia. (Ojell 2013, 17.) Kirkon varhaiskasvatus on laajentunut, toimintaympäristössä on tapahtunut muutoksia ja nämä muutokset on huomioitu kirkon varhaiskasvatuksen kehittämisessä. Kirkon varhaiskasvatus on myös merkittävä osa seurakuntien toiminnan sekä talouden kokonaisuutta. (Ojell 2013, 30.)

Tämän opinnäytetyön aiheena on varhaiskasvatussuunnitelman työstäminen Tampereen evankelis-luterilaisille seurakunnille. Opinnäyte on työelämälähtöinen ja se pohjautuu Tampereen seurakuntien tarpeeseen saada oma varhaiskasvatussuunnitelma tilanteessa, jossa valtakunnallisesta Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 -asiakirjasta (jatkossa Vasu 2016) on tullut yhteiskunnan päivähoitoa velvoittava normiasiakirja. Tämä haastaa seurakuntia miettimään erityisesti päivähoitoyhteistyötä katsomuskasvatuksen periaatteita noudattaen. Vasun 2016 mukaan katsomuskasvatuksessa tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmissä läsnä olevat uskonnot ja katsomukset. Katsomuskasvatuksen tavoitteena on edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan.

Opinnäytetyön tavoitteena on osallistaa työyhteisöä pedagogiikan miettimiseen sekä toteutetun pedagogiikan arvioimiseen suhteessa uudistuneeseen Vasuun 2016. Menetelmänä tässä käytetään ryhmäteemahaastattelua ja koko prosessin taustalla vaikuttaa sovelletusti sosiaalialalle kehitetty BIKVA-menetelmä. BIKVA-menetelmässä asiakkailta esiin nousseet asiat esitellään työntekijöille, jotka prosessoivat asiaa eteenpäin nostaen samalla esiin mahdollisia esteitä ja haasteita. Menetelmän kolmannessa vaiheessa tulokset esitellään johdolle ja tarvittaessa koko prosessi voidaan aloittaa alusta.

Opinnäytetyön teoriaosuus käsittelee keskeisiä asioita varhaiskasvatuslaista, Vasusta 2016 ja kirkon kehittämisasiakirjoista. Leikki, osallisuus, ilmiölähtöisyys, oppimisen alueet, katsomuskasvatus ja kirkon kasteopetus, sekä niihin liittyvä

lapsen hengellisyys ja perhelähtöinen ja diakoninen työote ovat niin tärkeitä asioita seurakunnan varhaiskasvatuksessa, että niitä tarkastellaan tässä työssä tarkemmin. Lisäksi kuvataan Tampereen seurakuntien toimintaympäristöä.

Aihe liittyy paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman työstämiseen ja sen lopputulos sekä työskentelyprosessi nostavat Tampereen seurakuntien varhaiskasvatuksen laatutietoisuutta niin organisaation sisällä kuin sen ulkopuolellakin. Sosionomin (AMK) ammatillisuuteen työyhteisön kehittämishanke antaa uusia taitoja tutkimuksellisen kehittämisen ja innovaatio-osaamisen alueella.

2 VARHAISKASVATUS

Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää. Se on tärkeä vaihe lapsen kasvussa ja oppimisessa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea ja täydentää kotien kasvatustehtävää sekä vastata omalta osaltaan lasten hyvinvoinnista. Huoltajilla on ensisijainen vastuu lasten kasvatuksesta. (Vasu 2016, 8.) Varhaiskasvatus on pienten lasten eri elämänpiireissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tehtävänä on edistää lasten kasvua, kehitystä ja oppimista. Mukana on lapsen maailma, perheiden maailma, kasvattajan ja yhteiskunnan maailma sekä muita tahoja, joissa lapsen kasvu tapahtuu vuorovaikutuksessa. (Halme 2010, 11.) Varhaiskasvatustilain (L 1973/36) mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, terveyttä ja hyvinvointia sekä tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään sekä turvalliseen lapsuuteen. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä. (Vasu 2016, 19.) Lapsen asema varhaiskasvatuksessa on vähitellen vahvistunut ja lapset halutaankin nähdä aktiivisina ja aloitteellisina toimijoina, jotka rakentavat omaa ymmärrystään vuorovaikutuksessa fyysisen ja sosiaalisen ympäristönsä kanssa (Turja 2017, 41).

2.1 Varhaiskasvatusta ohjaavat asiakirjat

Yhteiskunnan varhaiskasvatusta ohjaavat pääasiakirjat ovat varhaiskasvatustilain (L 1973/36) ja Vasu 2016. Muita varhaiskasvatusta koskevia asiakirjoja ovat asetus lasten päivähoidosta (A 1973/239), asetukset ja lait henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista, päivähoitomaksuja määrittävät lait sekä lastensuojelulain (L 2007/417).

Vasu 2016 on Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka laatimista on ohjannut erityisesti varhaiskasvatuslaki. Varhaiskasvatuslaissa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen ja varhaiskasvatuksen tavoitteista. Valtakunnallisen ohjauksen tarkoituksena on luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. (Vasu 2016, 8.)

Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus koostuu valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista sekä lasten henkilökohtaisista varhaiskasvatussuunnitelmista (Vasu 2016, 8). Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Tämän toteuttamiseksi lapselle laaditaan oma varhaiskasvatussuunnitelma, johon kirjataan lapsen kehitystä, hyvinvointia ja oppimista tukevat tavoitteet ja toimenpiteet. Asiakirja laaditaan yhdessä huoltajan ja lastentarhanopettajan kanssa ja lapsen mielipiteet tulee selvittää ja huomioida suunnitelmassa. (Vasu 2016, 10.)

Valtakunnallisen Vasun 2016 mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjien tuli ottaa paikalliset suunnitelmat käyttöön 1.8.2017 mennessä. Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat tulee laatia Vasun 2016 pohjalta ja velvoite koskee myös kunnan hankkimaa muuta varhaiskasvatusta ja kunnan valvomaa yksityistä lasten päiväkotitoimintaa tai yksityistä perhepäivähoitoa. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma on velvoittava ja se tulee laatia siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisesti. Sitä laatiessa tulee huomioida paikalliset erityispiirteet, mahdolliset pedagogiset painotukset, lasten tarpeet sekä varhaiskasvatusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset (Vasu 2016, 9.) Varhaiskasvatuslaki ei sinänsä sido seurakuntia, koska valvontapykälät on rakennettu yhteiskunnallisia ja yksityisiä toimijoita koskien. Merkittävänä varhaiskasvatuspalveluiden järjestäjänä seurakuntien varhaiskasvatusta ja sen laatua voidaan arvioida paremmin, kun toimintaa kehitetään yhteiskunnallisen Vasun pohjalta (Kirkkohallituksen tiedonanto 2016.)

Varhaiskasvatuksessa tulee toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa mahdollistaen

myönteiset oppimiskokemukset. Samalla sen tulee varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö sekä turvata lasta kunnioittava toimintatavat. Tavoitteena on antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa. (Varhaiskasvatuslaki 1973/36.)

Kirkkolain (1054/1993) mukaan seurakunnilla on velvoite huolehtia kaikenikäisten kristillisestä kasvatuksesta, mikä myös puolustaa varhaiskasvatuksen olemassaoloa kirkossa. Kirkkojärjestyksen (1991/1055) kolmannen luvun mukaan vanhempien ja huoltajien tulee antaa lapsille kristillistä kasvatusta ja kirkon tunnustuksen mukaista opetusta. Kummien sekä seurakunnan tulee tukea vanhempia ja huoltajia tässä kasvatus- ja opetustyössä.

Kirkolliskokous on lisännyt määräyksen lapsivaikutusten arvioinnista kirkkojärjestykseen vuoden 2015 alusta. Lapsella tässä tarkoitetaan kaikkia alle 18-vuotiaita. Lapsivaikutusten arviointi koskee varhaiskasvatuksen lisäksi kaikkea päätöksen tekoa kirkossa. Se on menetelmä, jonka avulla tarkastellaan päätöksentekoa ja toiminnan suunnittelua lasten ja nuorten näkökulmasta. Tavoitteena on edistää lasten- ja nuorten etua osallisuutta kirkossa sekä edistää kirkon oman teologisen tehtävän ja strategisten tavoitteiden toteutumista. (Kirkkohallitus 2015, 5–7.)

Kirkon varhaiskasvatuksen kehittämisasiakirja nimeltään Lapsi on osallinen (2008), pohjautuu vuoden 2005 valtakunnalliseen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Lapsi on osallinen - asiakirjaa päivitettiin 2013 Lapset seurakuntalaisena - asiakirjaksi. Koululaisten iltapäivätoimintaa ohjaa Opetushallituksen (2011) velvoittava asiakirja Perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet. Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta on perusopetuslain mukaista toimintaa ja Tampereen seurakunnat noudattaa toiminnassaan Tampereen kaupungin palvelusopimusta.

2.2 Osallisuus varhaiskasvatuksessa

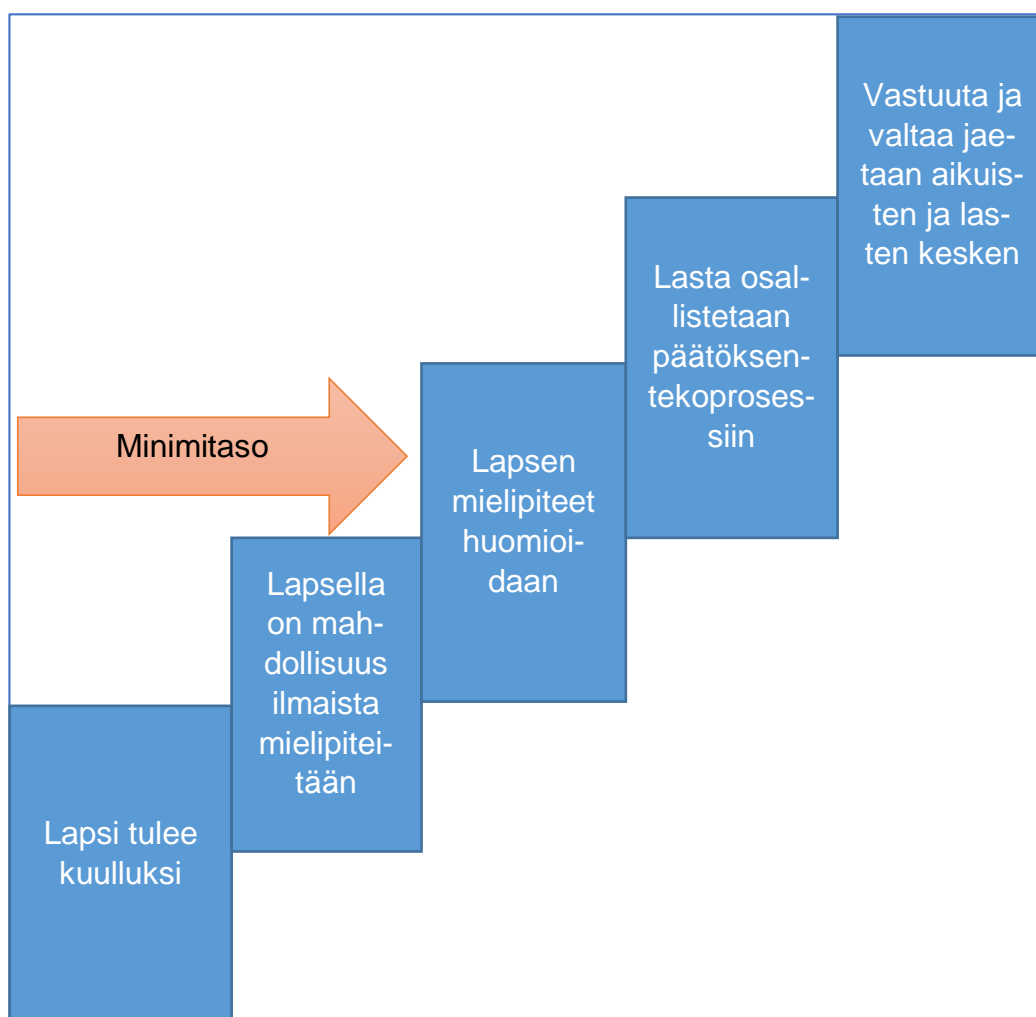
Vasun arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus ja lapsen syrjintäkielto (Vasu 2016, 18). Varhaiskasvatuksen tehtävänä on varhaiskasvatuslain (L 1973/36) mukaan kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen. Samalla sen tehtävänä on varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.

Kristinusko viestittää erityisesti, että ihminen on Jumalan kuva. Hän on luova, persoonallinen ja erityinen. Perimän lisäksi osallisuuden kokemukset vaikuttavat ihmisen persoonallisuuden ja luovuuden kehitykseen. Osallisuus voidaan nähdä osattomuuden, ulkopuolisuuden ja syrjäytymisen vastakohtana. Osallisuus on aina vuorovaikutuksellista. Kokemus itsestä toimijana on kokemus siitä, että pysyy vaikuttamaan asioihin ja maailmaan. Hyväksytyksi tulemisen tunne syntyy aktiivisessa vuorovaikutuksessa. (Mäkelä 2011, 13–20.) Osattomuus, ulos sulkeminen ja joukosta pois heittäminen ovat vastakohtia osallisuudelle (Malkavaara 2011, 109).

Harry Sherin (2001) osallisuuden polku on eräs tapa hahmottaa lasten osallisuuden toteutumista. Sen ensimmäinen taso on lapsen kuunteleminen. Se on aikuisen ja lapsen välisen vuorovaikutuksen perusasia ja antaa lapselle mahdollisuuden ilmaista itseään ja saada asialle aikuisen huomio. Toisella tasolla pyritään tukemaan lapsia ilmaisemaan omia mielipiteitään. Osallisuuden polun kolmannella askelmalla aikuisen tulisi huomioida lasten mielipiteet ja aloitteet. Tässä vaiheessa pohditaan, miten ammatillinen velvoite lasten näkemysten huomioimisesta käytännössä toteutuu ja mahdollistaako toimintakulttuurimme lasten mielipiteiden ja aloitteiden huomioimisen. Jos organisaation toimintakulttuuri rakentuu

lasten mielipiteiden kuulemisen sekä ikätasoisien huomioinnin varaan, se on riittävästi lapsen osallisuutta kunnioittavaa. (Leinonen 2014, 21–24.)

Tasolla neljä lapsi otetaan mukaan päätöksentekoprosessiin. Aikuisen tehtävänä on edelleen kantaa vastuu päätöksistä, mutta luovuttaa osa vallasta lapselle. Valtarakenteet ja vallan jakaminen lasten kanssa ovat pohjimmiltaan arvo- ja asennekysymyksiä. Viides askel tarkoittaa sekä vallan että vastuun jakamista lasten ja aikuisten kesken. Lasten ei tulisi joutua vastuuseen asioista, jotka ovat heidän kehitystasolleen liian vaikeita päätettäviksi, tai asioista, joista he eivät halua vastuuta. (Leinonen 2014, 24–25.)

KUVIO 1. Shierin osallisuuden malli

Lapsen oikeuksien yleissopimus astui Suomessakin voimaan 1991. Sen neljä yleisperiaatetta ovat syrjinnän kieltö, lapsen edun periaate, lapsen oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen, sekä lapsen näkemysten huomioon ottamisen periaate. Lapsella on oikeus vaikuttaa häntä itseään koskeviin asioihin, oikeus vaikuttaa oman yhteisönsä ja elinympäristönsä asioihin, sekä yhteiskunnallisiin asioihin. (Iivonen 2011, 41–51.) Lasten edun huomioon ottaminen ja lasten kuuleminen perustuvat vahvasti sekä kansainväliseen oikeuteen että kansalliseen lainsäädäntöön. Tämä velvoite koskee kaikkea julkisen vallan käyttöä, myös kirkkoa. (Kurttila 2011, 61.) Lapsivaikutusten arviointi (LAVA) auttaa eri tahojia arvioimaan toiminnan seurauksia siten että taataan lasten edun toteutuminen kaikissa lapsia koskevissa yhteiskunnan päätöksissä ja toimissa (Kurttila 2011, 70).

Kasvatuksessa on aina kysymys kasvavan yksilön ja hänen kasvunsa ohjaajan välisestä valtasuhteesta. Käsitykset lapsista toimijoina ja lasten kuulluksi tulemisen oikeus sekä osallisuus ovat vahvistuneet vähitellen. Lasten osallisuus konkretisoituu osallisuuden tunteessa ja toimintaprosessin eri vaiheissa. (Turja 2017, 39–48.) Lapsi tarvitsee aikuisen suojelua ja huolenpitoa ja hänellä on oikeus olla rakastettu ja hyväksytty. Lapsena oleminen on tärkeämpää, kuin se, mitä lapsesta joskus tulee. (Lapset seurakuntalaisina 2013, 8.) Osallisuuteen kuuluu se, että saa itse säädellä aktiivisuutensa tasoa. Jotta lapset voivat tulla osallisiksi, työntekijöiden tulee opettaa heille osallisuutta avaavia menetelmiä. Työntekijöiden tulee myös hyödyntää ja käyttää lapsilta saamaansa tietoa. (Rantala 2011, 139–143.)

Lasten osallisuuden mahdollistaminen on luottamuksen osoittamista lapsia kohtaan sekä uskoa lasten toimijuuteen. Kasvattajan täytyy olla valmis huomioimaan lasten näkökulmat kaikissa arjen vuorovaikutustilanteissa sekä etsimään niitä toimintamuotoja, joissa lapset pääsevät vaikuttamaan toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. (Turja 2017, 53–55.)

2.3 Leikin merkitys

Leikki kuuluu kaikkiin kulttuureihin. Lapset oppivat leikkimään ennekuin he oppivat puhumaan. Lasten opittua puhumaan, he puhuvat leikistä itsestään selvänä asiana. Tutkijoiden on kuitenkin vaikeaa määritellä leikkiä. Ranskalainen sosiologi Caillois määrittelee leikin vapaaehtoiseksi ja muusta, tavallisesta elämästä erottuvaksi toiminnaksi, joka on ennakoimatonta ja tuottamatonta. (Kalliala 2013, 94–95.) Leikki tulee mukaan lapsen elämään alusta asti yhteisenä toimintana osaavamman kanssa. Jopa eläimet leikkivät. Aikuinen voi omalla toiminnallaan edistää leikin kehittymistä. Aivan pienen lapsen kanssa aloitetaan sylileikeistä esineleikkiin ja lopulta kielen kehittymisen myötä lapsi on valmis roolileikkeihin. (Helenius & Korhonen 2016, 74–77.)

Leikki on keskeinen varhaiskasvatuksen työtapana. Leikin edellytysten turvaaminen, leikin ohjaaminen ja jokaisen lapsen osallisuuden tukeminen kuuluvat varhaiskasvatuksen henkilöstön työtehtäviin. Leikkiä tulee tukea tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti. (Vasu 2016, 38.) Henkilöstön tulee tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Leikin tulee saada näkyä ja kuulua. (Vasu 2016, 29.) Henkilöstön tehtävänä on antaa tilaa ja leikkirauhaa lasten omille leikkialoille, kokeiluille ja elämyksille. Leikki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Leikki on lapsen tapa elää, olla ja hahmottaa maailmaa. (Vasu 2016, 38.)

Lasten omatoiminen leikki on tilanne, jossa lapset voivat toteuttaa omia tavoitteitaan. Se on tilanne, jonka lapset suunnittelevat itse. He päättävät kenen kanssa leikkivät, mistä leikki alkaa ja mihin se päättyy. Samalla lapset voivat kehittää keskinäisiä suhteitaan, harjoitella vuorovaikutustaitoja sekä henkilökohtaisten tavoitteiden asettelua. (Helenius & Korhonen 2016, 71.) Leikissä lapsi jäsentää ja tutkii ympäröivää maailmaa, luo sosiaalisia suhteita ja muodostaa merkityksiä kokemuksistaan. Leikki tuottaa lapselle iloa ja mielihyvää. Lisäksi se antaa mahdollisuuden jäljitellä toisia sekä luoda uutta. Leikki mahdollistaa myös erilaisten roolien ja vaikeiden kokemusten käsittelyn. (Vasu 2016, 38.)

Leikillä on itseisarvo. Se on tärkeää omana itsenään. Leikin arvo ei riipu siitä, mitä leikki opettaa tai miten se kasvattaa. Leikkiessään lapsi rakentaa tilaa ympärilleen ottaen sitä samalla haltuun leikilleen (Vehkalahti & Urho 2013, 9–18.) Lapset havainnoivat, kokeilevat ja oppivat yhteisön sääntöjä leikkiessään. Tunteiden säätely, tahtominen ja toisten ihmisten näkökulmien huomioonottaminen kehittyvät ryhmässä leikkiessä. Leikissä lasten keskinäinen sekä henkilöstön ja lasten välinen vuorovaikutus luovat perustaa ajattelun ja kielen kehitykselle sekä kehittyville leikkitaidoille. (Vasu 2016, 39.)

Leikin juonen kehittelyyn ja leikkimaailmojen rakentamiseen voidaan yhdistää pedagogisessa toiminnassa esimerkiksi draamaa, improvisaatiota ja satuja. Eri tilanteita voidaan rikastuttaa leikinomaisuudella. Lasten leikin havainnointi ja dokumentointi lisäävät henkilöstön ymmärrystä lasten ajattelusta, kiinnostuksen kohteista, tunteista ja kokemuksista. Havaintoja käytetään toiminnan suunnittelun ja ohjaamiseen. (Vasu 2016, 39.)

Sairaalassa leikillä on lisäksi erityisiä merkityksiä. Leikin avulla lapsi tutustuu uuteen ja outoon ympäristöön, työstää kokemuksiaan, jäsentää ajatuksiaan ja käsittelee tunteitaan. Leikki ilahduttaa, rohkaisee, lohduttaa ja antaa mahdollisuuden luoda toinen maailma kauaksi arjesta. Toisaalta leikki mahdollistaa yhteyden lapsen arkeen. Lapselle tuttuja kokemuksia kotoa, päiväkodista tai koulusta eletään sairaalassa uudelleen leikin kautta ja luodaan näin siltaa eri ympäristöjen ja tilanteiden välille. Leikin avulla voidaan myös valmistaa lasta erilaisiin toimenpiteisiin, sekä ohjata lasta käymään läpi erilaisia tunteita ja kokemuksia. Tämä tukee lapsen omia selviytymiskeinoja ja antaa valmiuksia käsitellä sairaalakokemuksiin liittyviä pelkoja. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2009, 24–26.)

2.4 Ilmiölähtöisyys ja sen haasteet kirkon työssä

Vasu perustuu oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset kasvavat, kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Lapsi on aktiivinen toimija, synnynnäisesti utelias ja oppimista tapahtuu kaikkialla joka tilanteessa. Oppimisen lähtökohtana varhaiskasvatuksessa ovat lasten

aiemmat kokemukset, mielenkiinnon kohteet ja osaaminen. (Vasu 2016, 20.) Ilmiölähtöisyys lähtee lapsen kiinnostuksen ja motivaation kohteista, siinä tutkitaan ja ihmetellään asioita yhdessä. Uuden vasun tavoitteet ja sisällöt toteutuvat, kun varhaiskasvatuksessa toteutetaan ilmiölähtöisyyttä. Tämä ei tapahdu itsestään, vaan se vaatii kasvattajalta perehtyneisyyttä aiheeseen, sekä halua heittäytyä uudenlaiseen tapaan tehdä asioita. (Heikkinen 2017.)

1990-luvulla yleistynyt lapsilähtöisyys - puhe aiheutti paljon pintapuolista toteuttamista jakaen pedagogisen toiminnan usein lapsilähtöiseen vapaaseen leikkiin ja aikuisten hallitsemaan muuhun toimintaan. Tällöin aikuisten ja lasten välinen aito yhteinen ideointi, neuvottelu ja suunnittelu ei toteutunut. Lapsi halutaan nähdä tällä hetkellä aktiivisena ja pätevänä toimijana yhteisössään. (Turja 2017, 40–41.) Kaikki hyvä kasvatusta on lapsilähtöistä, koska se lähtee liikkeelle lapsesta tähdäten lapsen hyvään. Olennaisinta tässä on lapsi ja kasvattajan asenne lapseen. (Paalasmaa 2016, 101.) Hujalan mukaan lapsilähtöisyyttä on jokaisen lapsen yksilöllisyyden kunnioittaminen ja lasten tarpeiden tunnistaminen. Kasvatusta lähtee siitä, että aikuinen uskoo lapsen haluun ja kykyyn oppia sekä kasvaa. Tällöin kasvatukselliset prosessin tavoitteet, sisällöt sekä menetelmät kumpuavat lapsesta. (Kalliala 2008, 22.)

Tutkivan oppimisen perusajatuksena on tutkiva ote erilaisiin ilmiöihin. Sen mukaan oppiminen on parhaimmillaan yhteisöllinen tutkimusprosessi, joka muistuttaa tieteellisen tutkimuksen tekotapaa. Riippumatta työskentely-ympäristöstä kuka tahansa voi lähestyä erilaisia elämän ilmiöitä tutkimuksellisesti. Pienillä lapsilla on taito ihmetellä ja kysellä asioita luonnostaan. (Lipponen 2017, 29–31.)

Vasussa suunnittelun lähtökohtana ovat lapsen mielenkiinnon kohteet ja ilmiölähtöinen oppiminen. Lastenohjaajien keskinäisen suunnittelun toimintakulttuuri näkyy vahvana päiväkerhotyössä. Se haastaa meitä arvioimaan, millaista voisi olla lasten mielenkiinnon kohteista lähtevä - ja samalla päiväkerhotoiminnan luonteeseen sopiva uudenlainen suunnittelutapa kirkon työssä? (Nisunen 2017.) Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunut toimintatapa, joka muovautuu yhteisön vuorovaikutuksessa. Toimintakulttuuri vaikuttaa suoraan

varhaiskasvatuksen laatuun. Varhaiskasvatuksessa valittujen työtapojen tulee tukea lapsen kehitystä ja oppimista. (Vasu 2016, 28.)

Järjestelmällinen etukäteissuunnittelu perustuu parhaimmillaan lasten pitkäaikaiselle havainnoinnille, jolloin lasten kiinnostuksen kohteet on huomioitu. Kirkon varhaiskasvatuksen yhtenä haasteena on pohtia, miten yhdistää vahvaa etukäteissuunnittelun perinnettä ja spontaania suunnittelukulttuuria sekä samalla kasvattaa lasten ja perheiden osallisuutta myös suunnitteluun. (Saarinen 2013, 117–127.) Pohdittava on, millä tavalla hartaudellinen sisältö voisi rakentua muun toiminnan sisälle pysyen samalla kiinni jumalanpalveluskasvatuksen ytimessä ja miten kristillisen kasvatuksen sisällöt näkyvät toiminnassa silloinkin, kun ne eivät toteudu erillisinä hartauksina. Samalla on hyvä miettiä, miten niistä kerrotaan vanhemmille. (Nisunen 2017.)

2.5 Oppimisen alueet varhaiskasvatuksessa

Vasussa 2016 oppimisen alueet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi: Kielten rikas maailma, ilmaisun monet muodot, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössäni sekä kasvan, liikun ja kehityn. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on lasten kielellisten taitojen ja valmiuksien sekä kielellisten identiteettien kehittymisen vahvistaminen. Kielen avulla lapsi ottaa haltuun erilaisia asioita ja toimii vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Lapsen kielenkehityksen keskeisiin osa-alueisiin kuuluvat vuorovaikutustaidot, kielen ymmärtämisen taidot, puheen tuottamisen taidot, kielen käyttötaidot, kielellinen muisti ja sanavarasto sekä kielitietoisuus. Kielellisten taitojen kehittymistä tukevat kielellinen mallintaminen, lorujen ja laulujen käyttö, kiireetön keskusteleminen ja lukeminen. (Vasu 2016, 39–41.)

Lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvaa edistävät taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen. Ne antavat myös valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät lasten tutkiessa, tulkitessa ja luodessa merkityksiä erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Musiikillisen ilmaisun tavoitteena on antaa musiikillisia kokemuksia sekä

vahvistaa lasten suhdetta musiikkiin elämyksellisen kuuntelemisen ja ääniympäristön havainnoinnin kautta. Käytännössä lasten kanssa lauletaan, kokeillaan erilaisia soittimia, kuunnellaan monenlaista musiikkia sekä liikutaan musiikin tahdissa. Lasten on tärkeätä saada kokemuksia perussykkeestä, sanarytmeistä, kehoittamisesta, musiikin yhdessä tekemisestä, pienimuotoisten musiikkiesitysten harjoitteluprosesseista sekä esiintymistilanteiden tuomasta onnistumisen ilosta. Kuvallisen ja käsityöllisen toiminnan ja ilmaisun tavoitteena on tarjota lapsille tekemisen, kokemisen ja oivaltamisen iloa sekä kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen ja kulttuuriperintöön. Tärkeätä ovat esteettiset elämykset ja kokemukset taiteen äärellä sekä nautinto oman kädenjäljen ja luovuuden näkymisestä. Draaman, tanssin ja leikin keinoin lapsia rohkaistaan monipuoliseen sanalliseen ja keholliseen ilmaisuun. (Vasu 2016, 41–43.)

Taiteellinen toimijuus on sellaista aktiivista toimintaa, jossa on mukana taiteellisia laatuja, vaikka sitä ei nimitetä taiteeksi. Lapsi on aistiva tutkija, luova ilmaisija, leikkivä kokeilija, yhteisötaitelija ja kulttuurin perillinen. Lapsi ottaa maailman vastaan aistein tutkimalla. Kun lapsi ilmaisee itseään vapaasti eri taiteiden keinoin aikuisen ottaessa ilmaisun vastaan, syntyy lapsen määrittämä vuorovaikutussuhde. Tällöin myös aikuinen voi päästä osalliseksi lapsen ajatusmaailmasta. Taiteelliset materiaalit voivat toimia luovina leikin välineinä usein leluja paremmin. Taiteellisen toimijuuden materiaalit ja niiden laadukkuus ovat suoraan yhteydessä lapsen toimijuuden mahdollisuuksiin. Taidekasvatuksessa on syytä huomioida myös taiteellisen toiminnan yhteisöllisyys. Lapsi on taiteen tekijä ja kokija. Ympäröivään kulttuuriin ja sen perintöön kuulumisen toimijana on lapselle tärkeätä ja sitä voi vahvistaa esimerkiksi kulttuurisin juhlin, perinteisin käsitöin sekä vanhojen laulujen ja satujen avulla. (Pääjoki 2017, 109–118.) Seurakunnassa taidekasvatus avaa pyhyiden kokemista ja mahdollisuutta symboliikan sekä tradition syvään tavoittamiseen ja omaksumiseen. (Lapsi on osallinen 2008, 18.)

Musiikki on kaikkialla osa varhaiskasvatuksen kokonaisvaltaista pedagogiikkaa. Musiikki avautuu havaitsemisen, kuuntelemisen, tuntemisen, luomisen, kuvittelun ja intuition avulla. Musiikkikasvatus sisältää mahdollisuuksia yksilölliseen ilmaisuun sekä yhteisölliseen vuorovaikutukseen. Varhaiskasvatuksessa tavoite

on tarjota musiikillisia elämyksiä, valmiuksia ja taitoja. Aivotutkimuksen valossa musiikki ja laulaminen ovat parhaita puheopetusta lapselle. (Ruokonen 2017, 122–125.) Seurakuntien monipuoliseen jumalanpalveluselämään ja kirkon varhaiskasvatukseen kuuluu olennaisesti musiikki. Seurakuntien musiikkikasvatus toteutuu pääasiassa muskareissa, lapsikuoroissa sekä lasten ja perheiden erilaisissa musiikkiryhmissä. Musiikki on mukana tukemassa lapsen kokonaisvaltaista kasvua. (Lapsi on osallinen 2008, 18.)

Siirtyessään varhaiskasvatuksen piiriin lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi. Lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta lisätään eettisen ajattelun, katsomusten, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden sekä median näkökulmista. (Vasu 2016, 43–44.)

Tutkin ja toimin ympäristössäni on oppimisen osa-alue, jossa tehtävänä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Lapsia tulee ohjata tutkimaan ja toimimaan luonnossa sekä rakennetussa ympäristössä. (Vasu 2016, 44.) Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea matemaattisen ajattelun kehittymistä sekä vahvistaa lasten myönteistä suhtautumista matematiikkaan. Lukukäsitteen kehittymistä tulee tukea monipuolisesti leikkiä sekä lapsia houkuttelevia materiaaleja hyödyntäen. Lapsen spontaanilla taipumuksella kiinnittää huomiota lukumääriin on todettu olevan yhteyttä matemaattisten taitojen kehittymiseen. (Mattinen & Sormunen 2017, 221–228; Vasu 2016, 44.)

Ympäristökasvatus sisältää kolme ulottuvuutta, jotka ovat oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta ja vastuullista toimimista ympäristössä ja ohjata lapsia kohti kestävä elämäntapaa. Lapsia ohjataan luonnon kasvien ja eläinten kunnioittamiseen. Lasten kanssa harjoitellaan käytännön taitoina roskatonta retkeilyä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, ruokailuun liittyvää vastuullisuutta, energian säästämistä sekä jätteiden vähentämistä kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleen käytön avulla. (Vasu 2016, 45.) Ympäristökasvatus on arvokasvatusta, joka liittyy paljolti kestäväan kehitykseen. Se ei ole vain luon-

tokasvatusta. Pienten lasten kanssa aloitetaan oman oppimisympäristön ilmapii-ristä, järjestämisestä ja viihtyisyydestä. (Raittila 2017, 210–220.) Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota omien tekojen vaikutuksiin (Vasu 2016, 45). Ympäristökasvatuksen perusta kirkon varhaiskasvatuksessa on kristillinen luomisusko. Raamatussa opetetaan lisäksi ihmisille kohtuullista elämäntapaa. (Lapsi on osallinen 2008, 18.)

Seurakuntien ympäristökasvatus toteutuu luontevasti juuri varhaiskasvatuksessa. Ympäristökasvatuksen tulee tukea seurakuntalaisten sitoutumista ekologiseen elämäntapaan sekä tarjota heille kristillisestä perinteestä nousevia voimavaroja elämäntavan muutokseen. Onnistuessaan ympäristökasvatus toteutuu kaikessa seurakunnan toiminnassa. Luomakunnan sunnuntai touko-lokakuun välillä on yksi keino pitää ympäristöasiaa esillä. (Kirkkohallitus 2008, 49–50.) Ihmisen vastuu on viljellä ja varjella maata. Ihminen on vastuussa Jumalan edessä. (Kirkkohallitus 2008, 27.)

Kasvan, liikun ja kehityn, on oppisen osa-alue, jossa varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle. Säännöllisyys, lapsilähtöisyys, monipuolisuus ja tavoitteellisuus ovat tärkeitä, koska riittävä fyysinen aktiivisuus edistää lapsen tervettä kasvua, kehitystä, oppimista sekä hyvinvointia. Ohjatun liikunnan lisäksi varhaiskasvatuksessa tulee huolehtia omaehtoisen liikkumisen mahdollisuuksista sisällä ja ulkona. (Vasu 2016, 46–47.) Liikuntatilanteet tarjoavat luontevia mahdollisuuksia liittää muita opetusaiheita liikunnan yhteyteen. Liikkuminen on lapselle matka omaan kehoon ja sen liikkumismahdollisuuksiin. Maastossa liikkuminen eri vuodenaikoina ohjaa tutkimaan luonnonilmiöitä ja matemaattisen ajattelun taidot kasvavat vertaillen nopeuksia, pituuksia tai välineiden määriä ja ominaisuuksia. (Pönkkö & Sääkslahti 2017, 145–146.)

3 KIRKON VARHAISKASVATUS SUHTEESSA YHTEISKUNNAN VARHAISKASVATUKSEEN

Kirkon varhaiskasvatus on kristillisestä uskosta ja siihen liittyvistä arvoista nousevaa kasvatuksellista vuorovaikutusta. Kirkon varhaiskasvatuksella tarkoitetaan pääasiassa toimintaa alle kouluikäisten ja heidän perheidensä kanssa. (Lapsi on osallinen 2008, 10.) Kirkolla ei ole omaa varhaispedagogiikkaa, vaan sen toiminnassa sitoudutaan yleisiin pedagogisiin näkökulmiin ja vasun periaatteiden noudattamiseen huomioiden kuitenkin toiminnan omaleimaisuus (Petäjä & Ojell 2017, 88). Kirkon varhaiskasvatuksessa korostuvat kasvatuksen kokonaisvaltaisuus, varhaispedagoginen osaaminen, lapsilähtöisyys, perheen arvostaminen ja uskon traditioiden jakaminen ja luominen (Lapset seurakuntalaisina 2013, 4).

Kerhotoimintaa ei kansainvälisten määritelmien mukaan lasketa suunnitelmalliseksi ja tavoitteelliseksi toiminnaksi eli varhaiskasvatukseksi. Monien kerhojen, leikkitoiminnan ja avointen palvelujen ongelma on se, että niiden osalta henkilöstön kelpoisuusehdot ja muut reunaehdot toiminnan laadulle ovat säätämättä. (Heinonen ym. 2016, 30.) Kirkon varhaiskasvatuksessa ja perhetyössä varhaiskasvattajana työskentelee koulutettu lastenohjaaja, joka toimii varhaiskasvatuksen pedagogisten periaatteiden sekä kirkon kastekasvatuksen pohjalta. Lapsi- ja perhetyön perustutkinto (120 ov) on toisen asteen ammatillinen perustutkinto, joka kelpoistaa seurakuntien lastenohjaajan sekä kuntien varhaiskasvatuksen, lastensuojelun ja perhetyön tehtäviin. (Lastenohjaajan ydinosaamiskuvaus 2010.)

Osaava lastenohjaaja-osaamiskartoituksessa (2015) lastenohjaajien ydinosaamisen alueista pedagoginen osaaminen nousi osaamiskartoituksessa painoarvoltaan hyvin keskeiseksi osaamisen alueeksi. (Rantala & Battilana 2015, 7). Osaamiskartoituksen perusteella lastenohjaajien pedagoginen osaaminen on kirkon varhaiskasvatuksen vahvuus. Pedagogisen osaamisen taso ja sen mahdollistama varhaispedagogisen toiminnan monipuolisuus ja kokonaislaatu ovat sellaisia asioita, jotka voitaisiin nostaa vahvemmin esille kirkon varhaiskasvatusta sekä kirkon toimintaa koskevissa ratkaisuisissa, kuvauksissa ja viestinnässä. (Rantala & Battilana 2015, 24.)

3.1 Kasteopetus

Lapsi on kallisarvoinen aarre, joka avaa omalla herkkyydellään uskon salaisuutta kaiken ikäisille seurakuntalaisille (Lapsi on osallinen 2008, 23). Seurakunnan tehtävä on Jeesuksen esimerkin mukaan siunata lapsia ja nostaa heidät keskiöön, esimerkiksi kaikille. Tästä kirkon omasta traditiosta sekä YK:n lapsen oikeuksien sopimuksesta nousee lasten oikeuksien huomioiminen kirkossa. Lapsella on oikeus olla aktiivinen, saada kristillistä opetusta ja kasvatusta. Jokaisella aikuisella on velvollisuus huomioida lapsen etu ja kuulla lapsen mielipide. Kaiken toiminnan lähtökohtana tulee olla lapsen näkökulma. (Lapset seurakuntalaisina 2013, 19–20.)

Kirkon varhaiskasvatuksen perusta on kaste. Se kumpuaa Jeesuksen antamasta kaste- ja lähetyskäskystä (Matt.28:18–20). Kaste on lahja ja sen vaikutus ulottuu läpi koko elämän (Lapset seurakuntalaisina 2013, 12). Kirkollisten toimitusten kirjassa kastekaavassa kysytään: "Vanhemmat ja kummit, tahdotteko yhdessä seurakunnan kanssa huolehtia siitä, että NN saa kristillisen kasvatuksen?" (Kirkollisten toimitusten kirja). Kirkon varhaiskasvatus perustuu kastekumppanuuteen, jonka mukaan vanhempien, kummien ja seurakuntien yhteinen tehtävä on elää lapsen kanssa rakastaen, kasvattaen ja ohjaten. (Lapset seurakuntalaisina 2013, 13). On tärkeätä huomata, että tämä ei saa sulkea toiminnastamme pois heitä, joita ei ole kastettu. Vasun 2016 myötä yhteiskunnan varhaiskasvatuksessa siirryttiin pois kasvatuskumppanuus-termin käytöstä. Se korvattiin sanoilla huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö. Voi olla, että kirkko seuraa tulevaisuudessa samaa linjaa.

3.2 Yhteiskunnan varhaiskasvatukseen liittyvä katsomuskasvatus

Uskonto koskettaa ihmistä monin eri tavoin ja on luonteva osa kokonaisvaltaista kasvatusta. Ilmiönä se liittyy kulttuuriin, arvoihin ja hyvinvointiin. (Ubani 2010, 39.) Kristinusko on jättänyt syvän jäljen suomalaiseen kulttuuriin ja jokainen meistä tarvitsee kulttuurinlukutaitoa. Jokainen lapsi joutuu jossakin vaiheessa kohtaamaan sen tosiasian, että hänen vanhempiansa maailma ei ole ainoa maailma.

(Kalliala 2015, 18–29.) Vasun uudistuessa jäi pois kokonaan termi uskontokasvatus, joten uusi termi katsomuskasvatus haastaa seurakunnat ja kunnat miettimään, miten tätä voidaan yhteistyössä toteuttaa.

Katsomuskasvatus on osa vasuperusteita. Se on puhtaasti yleissivistävää eikä se sisällä tunnustuksellisuutta. Arvovapaata kasvatusta ei voi olla olemassa. Kehitys, joka kasvattaa lasta kuuntelemaan ja arvostamaan toisten näkemyksiä, alkaa olemassaolon kysymyksistä sekä niihin suhtautumisesta. (Nousiainen 2017, 213–214.) Varhaiskasvatuksen katsomuskasvatuksessa tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja muut katsomukset mukaan lukien uskonottomuus. Tämän tavoitteena on edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan sekä tukea lasten kulttuuristen ja katsomuksellisten identiteettien kehittymistä. Luontevinta on tarkastella eri katsomusten vuodenkiertoon liittyviä juhlia ja tapahtumia, sekä päivittäiset tilanteisiin esimerkiksi ruokailuihin tai pukeutumiseen liittyviä kysymyksiä. Lasten ihmettelylle annetaan tilaa, ja heidän kanssaan pohditaan heitä askarruttavia elämänskysymyksiä. Katsomuskasvatus tukee lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää osaamista. (Vasu 2016, 43–44.)

Lapsen tulee myös katsomuksellisesti saada olla olemassa ja näkyvä. Tämä toteutuu lapsen elinpiiriin ja kulttuuriin sekä perheen katsomukseen tutustumalla. On tärkeätä, että nämä elementit saavat olla näkyvillä ja esillä varhaiskasvatusyhteisössä. (Tast 2017, 18.) Lapsen myöhemmälle kehitykselle on merkityksellistä se, millaisena hän ymmärtää itsensä ja uskontonsa varhaiskasvatuksen toimintaympäristössä. Siksi varhaiskasvatuksessa luodaan perusta uskontojen ja katsomusten kohtaamiselle. (Ubani 2015, 92.)

Perinteisen koulutus- ja materiaaliavun lisäksi uskontokasvatuksen mentorointi on vakiintunut käytännöksi seurakunnan ja yhteiskunnan varhaiskasvatuksen yhteistyömuotona (Lapset seurakuntalaisina 2013, 29). Päivähoidon uskontokasvatuksen mentoroinnin lähtökohtana on, että päivähoidon oma kasvatushenkilökunta toteuttaa uskontokasvatusta ja saa halutessaan siihen tukea seurakun-

nalta. Mentorointi ymmärretään vastavuoroiseksi keskustelusuhteeksi, jossa jaetaan kokemuksia ja näkemyksiä. Suhde perustuu luottamukseen, avoimuuteen ja sitoutuneisuuteen. Parhaimmillaan mentorointi voi tukea lapsen luontaista herkkyyttä ja kiinnostusta elämän suuria kysymyksiä kohtaan. (Kirkkohallitus 2010)

KUVA 2. Kumppanuuden korit (Kirkkohallitus 2017)

Kumppanuuden korit antavat pelisäännöt kunnan ja seurakunnan yhteistyölle Koriin yksi lasketaan kuuluvaksi yleissivistävä opetus. Vastuu katsomuskasvatuksen toteuttamisesta kuuluu kunnan omille työntekijöille. Yhteistyö voi näkyä esimerkiksi oppimisympäristön tarjoamisena kuten kotikirkko tutuksi -tilaisuudet ja hautausmaa tutustumiset. Se on tunnustuksetonta opetusta, jossa katsellaan kaikkia läsnä olevia katsomuksia tasaveroisin. Koriin kaksi kuuluvat perinteiset juhlat. Uskontoon viittaavat juhlatraditiot ovat osa suomalaista juhlakulttuuria, eikä yksittäinen kuvaelma tai virsi tee juhlasta uskonnollista. Koriin kolme sisältyvät uskonnolliset tilaisuudet. Uskonnollisiin tilaisuuksiin voivat osallistua ne lapset, joiden vanhemmat antavat siihen suostumuksensa uskontokunnasta riippumatta. Nämä tilaisuudet saavat sisältää uskonnon harjoittamisen elementtejä. Neljäs kori on kasvun ja hyvinvoinnin tuki. Seurakunnalla on valmiuksia tukea kunnan varhaiskasvatusta vaikkapa silloin, kun siellä kohdataan surua tai tarvitaan kriisiapua. Tukea voidaan antaa sekä lapsille että aikuisille. Hallituksen lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE), perhekeskustoiminta ja muut uudenlaiset toimintamallit tarjoavat seurakunnille mahdollisuuksia toimia alueen lasten ja perheiden hyvinvoinnin tukemiseksi. (Kirkkohallitus 2017.)

3.3 Lapsen hengellisyys

Halmeen (2010) mukaan ihmisen ytimessä on henki, joka tekee ihmisestä ihmisen. Hengen ulottuvuus liittyy ihmisen omasta näkökulmasta katsottuna elämänuskon, itsetunnon ja vapauden löytämiseen. Henki vastaa ihmisenä olemisen peruskysymykseen ja se liittyy merkityksen, identiteetin, arvojen sekä oikean ja väärän kysymyksiin. (Halme 2010, 30.)

Fowler (1981) käyttää termiä varhainen usko uskon kehityksen teoriassaan. Tämä vaihe ajoittuu lapsen kolmeen ensimmäiseen ikävuoteen. Silloin luottamus, rohkeus, toivo ja rakkaus ovat lapsessa idullaan ja ne kilpailevat hylkäämisen, eristämisen ja mielivaltaisuuden uhkan kanssa. Pikkulapsen kokema varhainen vuorovaikutus ja perusluottamus ovat tämän kehitysvaiheen eli varhaisen uskon tukemisen parasta antia. (Kilpeläinen & Räsänen 2015, 302–304.)

Lapsen hengellisen elämän kehitys mukailee lapsen psyykkistä kehitystä. Ajattelun, kielen ja tunne-elämän kehittyminen vaikuttavat hengellisen elämän kehittymiseen. Leikki-ikäisen lapsen ajattelu on hyvin konkreettista. Myös käsitys Jumalasta on hyvin konkreettinen. Siksi on hyvä kertoa lapselle, mitä Jumala tekee ja puhua Jeesusuksesta. Myöhemmin lapsen jumalakuva laajenee. (Kinnunen 2011, 21–25.)

Koti on lapsen tärkein kasvupaikka. Turvallinen kiintymyssuhde lapsen ja vanhemman välillä luo pohjan lapsen Jumala-suhteen kehittymiselle. Ihminen on jo syntymästään asti hengellinen. Lapsen hengellisyys näkyy kokonaisvaltaisesti ihmettelynä, ihailuna, valppautena, tutkimisena ja leikkimisenä. On tärkeitä antaa tilaa lapsen herkkyydelle kohdata ja pohtia uskonnollisia asioita ja rakentaa omaa uskontokuvaansa omassa rytmisään. Lapsi elää ja oppii kokemuksellisesti eri aistein. (Lapset seurakuntalaisina 2013, 10–11; Hiltunen 2009, 69.)

Lapsen hengellisyys tarvitsee aikuisen tukea. Aikuisen tehtäväksi jää tilan ja ajan antaminen yhteiselle sisällöjen ja riittien pohtimiselle sekä ihmettelylle ja kokemiselle. (Hiltunen 2009, 71.) Merkityksellisimpiä asioita pienen lapsen kannalta ovat uskontoon liittyvä turvallisuuden tunne, hyvät vanhemmuuden käytännöt ja rakkaus, toistuvat rituaalit ja juhlalliset menot (Puustjärvi 2010, 167). Hiljaisuus ja hiljentyminen antavat lapselle mahdollisuuden pysähtyä. Hiljentyminen voi tapahtua eri tavoin ja se auttaa rytmittämään päiviä ja viikkoja. Pyhän äärellä ihmisen omat tunteet ja kokemukset ovat tärkeitä. Ihmettely, aavistelu ja intuitio näyttävät sinne tietä. (Kokkonen 2009, 76–77.) Lapsella on luontainen herkkyys ja kyky ymmärtää sanatonta ja symbolista. Uskontokasvatus sisältää paljon symboliikkaa ja perinteitä. Niiden kautta lapselle avautuu mahdollisuus ymmärtää suomalaista kulttuuria, tapoja, kieltä, kielikuvia, nimistöä sekä juhlaperinnettä. (Kallioniemi 2008, 17.)

Kirkon piirissä lapsen asemaa osallisuuden kirkossa pyritään ymmärtämään lapsiteologiaksi kutsutun teologisen suuntauksen avulla. Lapsiteologia etsii määrätietoisesti lapselle paikkaa seurakuntien ja kirkkojen elämässä. Siinä pohditaan, mitä on se lapsenkaltaisuus, josta Jeesus Matteuksen evankeliumissa puhuu. (Virtanen 2011, 82–83.) Hengellinen oleminen alkaa jo kohdussa vaikuttaen koko

elämän. Hengellisyyden ytimessä ovat ihmettely ja mysteeri. Lapsen usko on mysteerin äärellä ja siinä on sen voiman salaisuus. Mysteeri kulkee ajallisen ja ajattoman rajapinnassa. Lapsi esittää aitoja kysymyksiä, joihin ei pysty vastaamaan aikuisen järjellä. Lapsuuden uskonnollisella ja ihmettelyn sallivalla ilmapii-
rillä on kauaskantoiset vaikutukset. Ihmettelyn valtatietä tulee pitää avoinna erityisesti uskonnollisten ilmiöiden ja asioiden oppimisessa. (Luodeslampi 2013, 46–58.)

3.4 Perhelähtöinen ja diakoninen työote

Kirkon varhaiskasvatus on koko historiansa ajan kyennyt varsin joustavasti kehittämään uusia toimintamuotoja ja pystynyt sillä tavoin vastaamaan lasten ja perheiden tarpeisiin, joita muuttuvat yhteiskunnalliset tilanteet ovat aiheuttaneet. Tämän hetken haasteita ovat monikulttuuristuminen ja moninaistuminen, eriarvoisuuden lisääntyminen sekä lapsiperheiden köyhyys. Yhteiskunnallinen tilanne haastaa myös pohtimaan, millä tavoin kristillisen perinteen välittyminen taataan tuleville sukupolville. Lasten kysymykset ja elämän merkityksen ihmettely eivät katoa jatkossakaan. (Valtonen & Sutinen 2015, 169–170.)

Perhe on kaikkein tärkein kirkon kumppani lapsen varhaiskasvatuksessa. Työntekijältä tarvitaan vuorovaikutustaitoja, halua kohtaamiseen sekä joustavuutta. Perhelähtöisyys edellyttää säännöllistä vuorovaikutusta ja jakamista erilaisissa arkisissa tilanteissa ja lapseen liittyvissä asioissa. (Lapsi on osallinen 2008, 34.) Ohjaajan tehtävänä on luoda edellytykset perheen kanssa tehtävälle yhteistyölle. Tähän ohjaaja tarvitsee vuorovaikutustaitoja, kykyä ammatillisten näkemysten esiin tuomiseen ja vanhempien kokemusten kuuntelemista ja ymmärtämistä. Dialogisuus on tässä avainasemassa. Ohjaaja ei puhu vanhemmille vaan vanhempien kanssa. Dialogissa on tarkoitus luoda elävä ja vastavuoroinen keskustelusuhte. (Haapsalo 2013, 144–147.)

Tavoitteena on, että lapset ja perheet voivat osallistua aktiivisesti seurakuntaelämään, myös sen suunnitteluun ja toteutukseen heille sopivilla tavoilla. Silloin sisällön lähtökohtina täytyy olla lasten ja perheiden kokemukset, kiinnostuksen

kohteet, toiveet ja taidot. Perhe osallistuu seurakunnan toimintaan aina lastensa ehdoilla. (Lapset seurakuntalaisina 2013, 24.)

Yhä useammin perheissä kaivataan keskusteluyhteyttä ja sielunhoidollista tukea. Taloudelliset vaikeudet, työttömyys ja muut vaikeudet tuovat mukanaan diakonisen avun tarpeen, jossa tulee huomioida myös tuki ja virikkeet lapselle. On pohdittava, millä tavoin seurakunta voi tukea perheitä arjessa ja luoda matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja. (Lapset seurakuntalaisina 2013, 24.)

Perhelähtöinen työ haastaa kaikki kirkon työntekijät työotteeseen, jossa kuullaan ja huomioidaan seurakunnan kaikessa toiminnassa perheiden tarpeet. Yhteistyö toisten työntekijöiden ja eri työalojen välillä on välttämätöntä. Työntekijöiden on oltava myös siellä, missä perheet jo ovat: neuvolassa, leikkipuistossa, kirjastossa, erilaisissa harrastuksissa ja ostoskeskuksissa. (Sutinen 2015, 85.) Laadukas perhetoiminta edellyttää moniammatillista yhteistyötä sekä toisen kunnioittamista ja arvostamista. Se edellyttää myös keskustelua siitä, miten perhetoiminnassa mahdollistetaan osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemukset. (Valtonen & Sutinen 2015, 171–172.)

Seurakunnan perhetyön vahvuutena on sellaisen toiminnan järjestäminen, joka luo vanhemmille tai huoltajille uskoa tulevaisuuteen ja elämästä selviytymiseen. Se on varhaista tukea. Toimintaa järjestettäessä tulee tarkastella missä ja milloin tukea tarjotaan ja kenen ehdoilla. Samalla on syytä kysyä, miten huomioimme erilaisia perherakenteita ja vanhempia, joiden tuen tarpeet voivat olla erilaisia. (Valtonen & Sutinen 2015, 172.)

4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Opinnäytetyöni tavoitteena on laatia yhdessä työyhteisön kanssa Tampereen evankelis-luterilaisten seurakuntien varhaiskasvatussuunnitelma. Työyhteisön muodostavat tässä Tampereen seurakuntien varhaiskasvatuksessa työskentelevät työntekijät. Varhaiskasvatussuunnitelmasta haluttiin tiivis A4 kokoinen sanomitus, jotta sitä voisi hyödyntää perheiden kanssa käytävissä keskusteluissa. Yhteinen vasu linjaisi myös yhteiset pelisäännöt ja varmistaisi laadun koko kaupungin alueella.

Seurakuntien varhaiskasvatuksien tarpeena on pohtia, miten kehitämme seurakunnan varhaiskasvatusta ja teemme työmme laatua näkyväksi perheille ja muille yhteistyökumppaneille uuden vasun pedagogisiin sisältöihin peilaten sekä Kirkon varhaiskasvatuksen kehittämisasiakirjat huomioiden. Tampereen seurakuntien yhteisen vasun tulisi vastata näihin tarpeisiin. Työyhteisön osallistaminen on merkittävä tavoite opinnäytetyöprosessissa, jotta seurakuntien omasta vasusta tulisi keskeinen työväline toimintaa suunnitellessa, toteuttaessa ja arvioitaessa.

Olen hakeutunut kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajan koulutukseen saadakseni lisää pedagogista osaamista omaan ammatilliseen ja kirkon työhön. Koko opinnäytetyön prosessin tavoitteena on tukea ammatillista kasvuani erityisesti pedagogisella alueella mutta myös koko kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajan työssä.

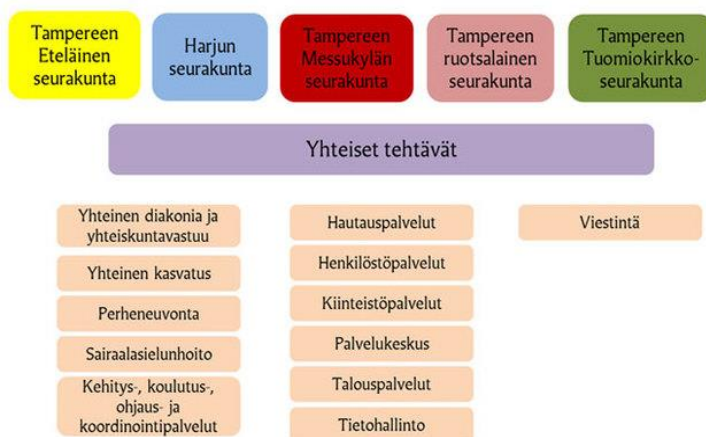
5 KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTUS

Taustatyöskentely varhaiskasvatuksen kehittämisasiakirjan tekemiseksi on aloitettu työyhteisössä jo vuonna 2009. Sen jälkeen on tapahtunut paljon. Seurakuntaorganisaatiossa tapahtui iso rakennemuutos. Kasvatuksen toiminnot siirrettiin pitkälti seurakuntayhtymästä paikallisseurakuntiin ja samalla seurakuntien määrää supistettiin yhdestätoista suomenkielisestä seurakunnasta neljään. Kehittämisasiakirjan työstäminen jäi rakennemuutoksen alle.

5.1 Toimintaympäristön kuvaus

Tampereella on viisi evankelis-luterilaista seurakuntaa, jotka ovat toiminnallisesti itsenäisiä yksiköitä. Yhdessä seurakunnat muodostavat Tampereen evankelis-luterilaisen seurakuntayhtymän. Tampereen seurakuntien yhteiset tehtävät vastaavat seurakuntien yhteisistä palveluista vuorovaikutuksessa seurakuntien kanssa. (Tampereen seurakunnat. Seurakuntayhtymä) Tampereen seurakuntayhtymän tavoitetilä vuonna 2021 on olla rohkea ja helposti lähestyttävä sekä ulospäin suuntautunut hengellinen yhteisö, jonka sanoma on vahva. Lisäksi tavoitteena on, että tamperelainen kokee, uskon, toivon ja rakkauden merkityksen seurakuntayhteydessään. (Tampereen ev. lut. seurakuntayhtymä 2016, 1.)

Tampereen ev.lut. seurakuntayhtymä

KUVA 2. Seurakuntayhtymän rakennekaavio (Tampereen seurakunnat. Organisaatio.)

Eteläisessä seurakunnassa on noin 33500 jäsentä. Eteläinen seurakunta jakautuu kolmeen lähikirkkoalueeseen: Hervannan, Härmälän ja Viinikan lähikirkkoalueisiin. Harjun seurakunnassa on noin 31000 jäsentä ja sen alueella asuu noin 45000 tamperelaista. Harjun seurakunta koostuu kolmesta lähikirkosta; Tesoma, Pispala ja Lielähti. Messukylän seurakunta on suurin ja sen alueeseen kuuluu viisi lähikirkkoaluetta: Aitolahti, Kaukajärvi, Linnainmaa, Messukylä ja Teisko. Messukylän seurakunnassa jäseniä on noin 42000. Tuomiokirkkoseurakuntaan kuuluu noin 38000 jäsentä. Sen lähikirkkoalueet ovat Kaleva, Pyynikki ja Tuomio-kirkko. Lasten katedraali on Tuomiokirkkoseurakunnan alaisuudessa, mutta palvelee koko Tamperetta. Ruotsalaiseen seurakuntaan kuuluu noin 900 jäsentä Tampereelta ja ympäristökunnista. (Tampereen ev.lut. seurakuntayhtymä 2016, 12–16.)

Tampereella asui vuoden 2016 lopussa 6905 0–2- vuotiasta lasta. Kolmesta viiteen vuotiaita eli päiväkerhoikäisiä lapsia kaupungissa oli 6756, esikouluikäisiä 2209 ja 7–8- vuotiaita 4210. (Tampereen kaupunki. Tampere alueittain 2016.)

5.1.1 Varhaiskasvatuksen kokoava toiminta Tampereen seurakuntayhtymässä

Tyypillisiä kirkon varhaiskasvatuksen toimintamuotoja ovat pyhäkoulu, päiväkerho, lasten musiikkikerhot, perhekerhot, koululaisten iltapäivätoiminta, lasten kesäkerhotoiminta, jumalanpalveluselämä, päivähoidon uskontokasvatuksen mentorointi, tapahtumat, retket ja leirit (Lapset seurakuntalaisina 2013, 27–28). Toiminnan nimeämisessä on vaihtelua seurakunnittain ainakin pyhäkoulujen ja perhekerhojen osalta. Iltaisin ja viikonloppuisin tapahtuvaa toimintaa on pyritty Tampereella lisäämään.

Seurakunnan kokoavalle toiminnalle on tunnusomaista sen pysyvyys, säännöllisyys ja pitkäjänteisyys (Lapset seurakuntalaisina 2013, 27). Seurakunnan päiväkerho on 3–6 vuotiaan lapsen kasvupaikka. Päiväkerhot kokoontuvat 1–3 kertaa viikossa 2–3 tunniksi kerrallaan. Kerhon toiminnassa painottuvat lapsesta välittäminen, lapsuuden ilon kokemukset ja lapsen hengellisen herkkyyden vaaliminen.

Ryhmässä syntyvät ystävyyssuhteet ovat lapselle tärkeitä, samoin lämmin suhde lastenohjaajiin. Päiväkerhossa lastenohjaaja rakentaa toiminnan monipuoliseksi, lapsen kokonaiskehitystä tukevaksi. Liikkuminen, käsillä tekeminen, taide ja ilmaisu eri muodoissaan ovat päiväkerhon arkea. Päiväkerho rakentaa osaltaan myös lapsen kokemusta seurakunnasta, jossa hän tulee kohdatuksi kokonaisvaltaisesti ikäkaudelleen merkityksellisellä tavalla. (Tampereen seurakunnat. Lapset ja perheet.)

Avoimet päiväkerhot kokoontuvat kerran viikossa kahdeksi tunniksi kerrallaan. Kerhoissa vanhemmat tai hoitajat ja lapset leikkivät, laulavat, askartelevat ja hiihtävät kirkkovuoteen liittyvien aiheiden ympärillä. Kerhossa lapsi on oman aikuisen vastuulla. (Tampereen seurakunnat. Lapset ja perheet.) Avoimen päiväkerhon tavoitteena on tukea vanhemman ja lapsen yhteistä tekemistä. Perhekerhoissa on lapsille ja vanhemmille erikseen omaa ohjelmaa. Avoimiin päiväkerhoihin ja perhekerhoihin ei tarvitse erikseen ilmoittautua. Jumalan kämmenellä-illat toimivat joissakin seurakunnissa perhepyhäkoulutyypisesti.

Pyhäkouluun ovat kaiken ikäiset lapset tervetulleita, alle 4-vuotias voi osallistua pyhäkouluun yhdessä oman aikuisen kanssa. Pyhäkoulutyön tarkoituksena on tukea vanhempien ja kummien kristillistä kasvatusta. Pyhäkoulua pitävät vapaaehtoiset pientä palkkiota vastaan. Pyhäkoulu on osallistujille ilmaista. (Tampereen seurakunnat. Lapset ja perheet.)

Kirkkomuskari on seurakunnan järjestämää varhaisiän musiikkikasvatusta. Se on tavoitteellista toimintaa, joka kehittää lapsen henkistä, hengellistä ja musiikillista kasvua. Kirkkomuskarissa lapsi tutustuu musiikin perusasioihin laulaen, leikkien, rytmi- ja kehosoitteita soittaen, liikkuen ja kuunnellen. Kirkkomuskari on maksullista toimintaa. (Tampereen seurakunnat. Lapset ja perheet.)

5.1.2 Verkostoissa toimiminen Tampereen seurakuntayhtymässä

Kirkon varhaiskasvatusta toteutetaan paikallisesti seurakunnan ja kaupungin alueella. Seurakunnat toimivat osana paikallista verkostoa, johon kuuluu alueen

muutkin lasten ja perheiden hyväksi työskentelevät toimijat. Verkostoitumalla voidaan parhaiten palvella alueen lapsia ja perheitä. (Lapset seurakuntalaisina 2013, 27–28.) Tampereella yhteistyötahoja ovat esimerkiksi Tampereen kaupunki sisältäen yhteistyön neuvolan, palveluohjauksen ja perhepalveluiden kanssa, Mannerheimin Lastensuojeluliiton paikallisyhdistykset sekä Kansalais-talo Mansikkapaikka.

Tampereen seurakuntien varhaiskasvatus on yksi Tampereen iltpäiväkerhotoi-minnan tuottajista. Iltpäiväkodit toimivat koulupäivinä klo 12–17. Toiminta on kristilliseltä arvopohjalta nousevaa lapsilähtöistä toimintaa, jossa tuetaan niin lap-sen kehitystä, uskonnollista kasvamista kuin koulunkäyntiä. Iltpäiväkodeissa lei-kitään ja luetaan läksyjä. Myös pelaaminen ja ulkoilu ovat tärkeä osa toimintaa. Päivän aikana lapsille tarjotaan monipuolinen välipala. Joka päivä seurakunnan iltpäiväkodeissa on ruokarukous tai lasten hengellinen laulu ja noin kerran vii-kossa kirkkovuoteen liittyvä pieni hartaushetki. (Tampereen seurakunnat. Koulu-laiset.)

Sairaalaan leikkitoiminta Tampereen yliopistollisessa sairaalassa on alusta läh-tien ollut osa seurakuntien varhaiskasvatusta. Se aloitettiin 1979 päiväkerho-työnä ja nykyään lastenohjaajat työskentelevät yhdessä sairaalan lastentarhan-opettajan rinnalla, käyttävät yhteisiä työtiloja ja suunnittelevat työtä yhdessä. (Malkavaara 2000, 105–107.) Sairaalassa varhaiskasvatuksen ensisijainen ta-voite on lapsen henkilökohtaisen hyvinvoinnin edistäminen, jossa korostuvat lap-sen perusturvallisuuden vahvistaminen sekä pelkotilojen ja stressin lievittäminen. Moniammatillisessa yhteistyössä varhaiskasvattajan tehtävänä on antaa lapselle mahdollisuus olla lapsi. Sairaalaympäristö asettaa toiminnalle omat erityiset vaa-timuksensa. Varhaiskasvattajan tehtävä on vahvistaa lapsen mahdollisuuksia osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2009, 14–18.) Sairaalassa toimimme yhteiskunnan varhaiskasvatuksen kentällä.

Lapsi- ja perhepalveluiden muutoshanke eli LAPE on hallituksen kärkihanke, jossa lapsi- ja perhepalvelut uudistetaan siten, että ne muodostavat lasten ja per-heiden tarpeita nykyistä paremmin vastaavan kokonaisuuden. Ensisijaista uudis-tuksessa on lapsen etu ja vanhemmuuden tuki. Peruspalveluja vahvistetaan, ja

painopistettä siirretään ehkäiseviin palveluihin ja varhaiseen tukeen. Kärkihankkeen tärkeänä lähtökohtana on kumppanuus valtion ja kuntien, seurakuntien, Kelan järjestöjen ja muiden yksityisten palvelutuottajien kesken. Pirkanmaa sai hankerahoitusta erityisesti perhekeskustoimintamallin kehittämiseen. Pirkanmaalla on tavoitteena saada 2019 mennessä kattava ja asiakkaan tarpeisiin vastaava palveluverkko, joka tarjoaa oikea-aikaisia ja korkeatasoisia palveluita lasten, nuorten ja perheiden erilaisiin tarpeisiin. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017.) Tampereen seurakunnat ovat mukana aktiivisesti seudun LAPE-työryhmissä ja perhekeskustoimintamallin kehittämisessä.

Lindqvistin (2008) mukaan varhaisen tuen merkittävä lähtökohta, on alueen tarpeiden tunnistaminen ja toimijoiden yhteistyöverkoston ylläpitäminen. Alueen kaikkien lapsiperheiden kanssa toimivien tahojen ajantasainen ja monipuolinen tieto asiakkaiden tilanteista sekä tarpeista on tarpeen yhteisen toiminnan suunnittelemiseksi. (Marttila 2016, 63.) Seurakunnilla on osaamista, jonka vuoksi on tärkeätä olla näissä yhteistyöverkostoissa mukana.

5.1.3 Sosiaalinen media, muu verkkoympäristö ja innovaatiot

Lasten, nuorten ja perheiden kohtaaminen verkossa on yksi kirkon kasvatuksen muoto tänä päivänä. Seurakuntien kotisivujen lisäksi on tärkeä hyödyntää monipuolisesti sosiaalista mediaa, jossa perheet jo muutenkin ovat. (Lapset seurakuntalaisina 2013, 31–32.) Tampereella on otettu käyttöön Postia pienten perheille-nettikirje, jonka postituslistalle voi halutessaan liittyä. Jokaisessa kirjeessä on hetki hartaudelle, puuhaa pienille ja asiaa aikuisille. Kirje on luettavana myös verkkosivuilla. Ylläpidettäviä Facebook-sivuja ovat mm. Pienelle parasta Tampere, lasten katedraali ja jokaisen seurakunnan omat Facebook-sivut. Myös Instagramissa ollaan läsnä.

Kirkon työ lasten ja perheiden parissa on aina pyrkinyt vastaamaan ajan haasteisiin. Vanhat toimintatavat eivät enää tavoita ja uusia on mietittävä. Tällaisia on

esimerkiksi Helsingistä Tampereellekin levinnyt Pienelle parasta -hanke. Hankkeen taustalla on pyrkimys tavoittaa perheet ja olla niihin yhteydessä elämän tärkeissä hetkissä. (Lapset seurakuntalaisina 2013, 32.)

Tampereen aamukaste järjestettiin ensimmäisen kerran vuonna 2012. Aamukaste on yhteisöllinen ja juhlallinen kastetapahtuma, jossa tarjotaan mahdollisuus kastejuhlan järjestämiseen mahdollisimman vähillä vaivoilla. (Tampereen seurakunnat. Aamukaste.) Kasteeseen liittyen on pyritty vahvistamaan myös kummiutta. Monella perheellä on jo vaikeuksia löytää kirkkoon kuuluvia kummeja. Jotta lapsi ei sen vuoksi jäisi kastamatta, perustettiin kummipankki. Yhteistyö eri toimijoiden ja seurakunnan välillä on poikinut kummin kaa lauantaina-, kummin kanssa Särkänniemeen- tapahtumia. (Kettunen 3.6.2015.)

Finlaysonin kirkossa toimii lasten katedraali. Se on Tuomiokirkkoseurakunnan alaista toimintaa, joka palvelee koko Tamperetta ja lasten tiekirkkona muutakin Suomea. Lasten katedraalissa kuvataan kerrontanukeilla Raamatun kertomuksia, siellä on myös lasten alttari, jossa on lupa leikkiä. Katedraali palvelee perheiden lisäksi päivähoito ja kouluyhteistyötä. (Tampereen seurakunnat. Lasten katedraali.) Tampereella on kehitetty pyhiinvaellusreitistöä. Myös lapsille on oma pyhiinvaellusreittinsä. (Tampereen seurakunnat. Pyhiinvaellus. 2017.) Lasten pyhiinvaellusreitti sijoittuu Finlaysonin kirkon välittömään läheisyyteen. Lasten pyhiinvaellusreitti on noin kilometrin mittainen. Sen voi kulkea itsenäisesti ilmaiseksi ladattavan mobiilisovelluksen avulla. Mutta myös opastettuja kierroksia järjestään eri aikoina. (Tampereen seurakunnat. Lasten katedraali.)

Lapsivaikutusten arviointi on jalkautunut kirkon toimintaan. Kirkko ja seurakunnat voivat toimia edelläkävijöinä lapsen oikeuksien toteutumisen edistämisessä ja lapsen oikeuksien puolustamisessa. (Lapset seurakuntalaisina 2013, 39–42.)

5.2 Kehittämishankkeessa käytetyt menetelmät

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden ideana on työstää oma vasu siten, että työntekijät sekä lapset ja heidän perheensä pääsevät vaikuttamaan siihen. Opinnäytetyöprosessissani on käytetty soveltaen sosiaaalialalle kehitettyä BIKVA-mallia

BIKVA eli asiakaslähtöinen arviointi- ja kehittämismenetelmä tulee tanskan kielen sanoista ”Brygerinddragelse i Kvalitetsvurdering” eli asiakkaiden osallisuus laadunvarmistajana. Mallissa tehdään aluksi asiakkaiden avoin ryhmähaastattelu, jolloin asiakkailta on mahdollisuus omin sanoin kuvata ja tulkita näkemyksiään omasta näkökulmastaan. Malli on kehitetty sosiaaalialalle. (Krogstrup 2004, 7–8.) Kenttätyöntekijöiden tehtävien hoitamiseen vaikuttavat työyhteisön kulttuuri, rakenne ja prosessit sekä työolosuhteet. Kenttätyöntekijöiden haastattelulla saadaan selville heidän tulkintansa siitä, miten nämä lähtökohdat vaikuttavat heidän työhönsä. (Krogstrup 2004, 9.) Kenttätyöntekijöillä opinnäytetyöprosessissani tarkoitetaan lastenohjaajia. BIKVA mallin ja erityisesti kenttätyöntekijöiden pää tavoitteena on oppiminen ja kehittyminen (Krogstrup 2004, 13).

Kolmannessa vaiheessa BIKVA-mallissa johtajat osallistetaan kertomalla asiakailta ja kenttätyöntekijöiltä saadut tulokset hallintojohdolle. Tarkoituksena on pohtia ryhmähaastattelussa syitä asiakkaiden ja työntekijöiden palautteeseen. (Krogstrup 2004, 15.)

Haastattelu on joustava menetelmä, jossa ollaan suorassa vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa (Hirsjärvi, Hurme 2008, 34). Haastattelu tähtää tiedon keräämiseen ja on ennalta suunniteltua (Hirsjärvi, Hurme 2008, 42). Teemahaastattelun ideana on, että haastattelu etenee tiettyjen teemojen varassa (Hirsjärvi, Hurme 2008, 48). Nominaaliryhmä on ryhmähaastattelumuoto, jossa haastateltavat on koottu keskustelemaan tietyistä asioista. Siinä haastattelijan rooli on ohjaava ja tehtäväsuuntautuminen selkeä. (Moilanen 1995, 30.) Ryhmähaastattelussa on kerrottava haastateltaville haastattelun tavoite eli se, mitä tietoa halutaan ja miten sitä käytetään (Moilanen 1995, 57). Haastattelijan rooli on tärkeä ja se vaikuttaa haastateltavien esille tuomiin asioihin (Moilanen 1995, 61).

Ryhmähaastattelun etuna voidaan pitää tiedon saamista samanaikaisesti usealta henkilöltä ja se tulee myös edullisemmaksi. Toisaalta ryhmädynamiikka voi häiritä sitä, pääsevätkö kaikki tasapuolisesti ääneen. (Hirsjärvi, Hurme 2008, 63.)

6 VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN 2018 TYÖSTÄMINEN

Lapsi on osallinen, Lapset seurakuntalaisina ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 antoivat opinnäytetyölle viitekehyksen. Työyhteisössä vuosien varrella kootut työskentelypohjat tärkeistä painotuksistamme ohjasivat alussa työskentelyäni. Näitä olivat: Lapsi on osallinen-asiakirjan ilmestymisen jälkeinen työskentely vuodelta 2009 ja siitä tehty sanoitus, joka jäi kehittämisasiakirjaehdotukseksi sekä Tampereen seurakuntayhtymän varhaiskasvatuksen perustoimintokuvaus.

BIKVA- mallia sovelsin niin, että BIKVA-malliin kuuluvan avoimen ryhmähaastattelun sijaan käytin valmista asiakastyytyväisyystutkimusta. Käytettävissäni oli päiväkerholaisille ja heidän vanhemmilleen, sekä tamperelaisille lapsiperheille, joiden lapset eivät ole päiväkerhotoiminnassa suunnatun asiakastyytyväisyystutkimuksen vastaukset toukokuulta 2016. Valmiiden vastausvaihtoehtojen lisäksi lomakkeissa oli jätetty tilaa vapaille vastauksille. Kyselyiden vastaukset antoivat tietoa perheiden näkemyksistä. Kyselylomakkeet löydät liitteistä 2–4.

Edellä mainittu asiakastyytyväisyystutkimus toteutettiin kolmiosaisena. Päiväkerholaisten kyselyyn osallistui 335 lasta. Tekstin lisäksi päiväkerholaisten kyselylomakkeessa oli käytetty kuvia ja hymiöitä. Tulosten mukaan päiväkerholaiset kokivat mukavimpina asioina kerhossa eväät, askartelun, ulkoilun ja retket. Tutkimuksessa kartoitettiin päiväkerholaisten kiinnostusta hengellisiin asioihin kysymällä, millaisena koet hiljentymisen ja rauhoittumisen tai keskustelun Taivaan Isän asioista. Tulosten mukaan keskustelu Taivaan Isän asioista ja hiljentymisen/rauhottuminen ei sytyttänyt lapsia.

Toinen osa kyselystä suunnattiin päiväkerholaisten vanhemmille ja vastauksia saatiin yhteensä 62 perheeltä. Tulosten perusteella lapsen kerhopaikka valittiin läheltä kotia ja tietoa kerhoon liittyvistä asioista haluttiin ensisijaisesti paperitiedottein. Perheet kokivat erittäin tärkeänä toiminnan sisällöistä sen, että lapsi oppii rakastamaan ja arvostamaan toisia, erottamaan oikean ja väärän sekä sen, että saa keskustella elämän suurista kysymyksistä. Ulkoilua ja retkiä toivottiin lisää. Lastenohjaajien ammattitaitoa arvostettiin ja siitä annettiin runsaasti kiitosta.

Kolmas osa kyselystä suunnattiin tamperelaisille lapsiperheille, joiden lapset eivät ole mukana päiväkerhotoiminnassa. Vastauksia saatiin 147 kappaletta. Mielikuva seurakunnan toiminnasta oli, että se on lämminhenkistä, monipuolista ja kattavaa. Toimintaan on helppo tulla mukaan ja se on ilmaista. Kiinnostusta ilmaistiin perhekahvilatoimintaan. Mahdollisiin kielteisiin mielikuviin toiminnasta vaikuttivat huono tiedotus, korkeaksi koettu kynnyks, toiminnan vetäjään liittyvät tekijät, toiminnan hengellinen luonne ja sopimattomat aikataulut. Palveluita haluttiin lähelle kotia ja myös iltaja viikonlopputoimintaa kaivattiin.

Teemaryhmähaastattelujen toteuttamiseen tarvitsin useita haastatteliijoita, sillä Tampereen seurakuntien lastenohjaajien tiimipalaverit pidetään yleensä samanaikaisesti. Haastattelijat valikoituivat omasta työyhteisöstä ja heistä kaksi oli varhaiskasvatuksenohjaajaopiskelijoita, yksi diakoniopiskelija sekä yksi jo valmistunut varhaiskasvatuksen ohjaaja. Ryhmiä oli neljä ja ne muodostuivat olemassa olevan seurakuntajaon pohjalta seurakuntien lastenohjaajien tiimeistä. Ryhmä koko vaihteli siten yhdeksästä viiteentoista lastenohjaajaan. Itselleni jäi yksi tiimi haastateltavaksi. Muille haastatteliijoille olin antanut teemahaastattelurungon (LIITE 1) sekä ohjeen kirjata itse tai pyytää joukosta joku kirjaamaan esille tuodut asiat sellaisenaan muistiin.

Syyskauden 2017 aloituksessa pohjustin ryhmähaastatteluja kertomalla tiivistelmän edellä mainittujen kyselyjen tuloksista sekä koosteen Vasun 2016 keskeisistä asioista. Yhteisessä alustuspuheenvuorossa kerroin, että kyse on kehittämissuunnitelmasta, joka on meidän yhteinen varhaiskasvatussuunnitelma. Haastattelun tarkoituksena oli käydä keskustelua vasusta ja sen myötä saada selville ne ydinkohdat, joihin työyhteisönä Vasuun liittyen sitoudumme ja jotka erityisesti haluamme seurakuntalaisille ja yhteistyökumppaneille nostaa esiin. Pää tavoite oli oman varhaiskasvatuksen kehittämissuunnitelman tuottaminen siten, että seurakuntalaisilta tullut palaute huomioidaan asiakirjaa työstettäessä. Tämä palaute saatiin päiväkerholaisille ja heidän vanhemmilleen suunnatun asiakastytytyväisyystutkimuksen tuloksista. Samalla oli tarkoitus pohtia omia työtapoja ja käytänteitä suhteessa valtakunnalliseen Vasuun 2016.

Tämän jälkeen jakauduimme seurakunnittain teemaryhmähaastattelun keinoin pohtimaan asioita. Teemaryhmähaastatteluille oli varattu aikaa kaksi tuntia. Teemaryhmähaastatteluun olin päätenyt lukemani teorian pohjalta nostamaan seuraavat teemat:

- Mikä on sinulle luovuttamatonta työmme pedagogiikassa?
- Mitä ajatuksia asiakastytyväsyytutkimuksen tulokset sinussa herättävät?
- Mikä tukee tai estää vasun pedagogiikan noudattamista työssäsi ja onko pedagogiikan noudattamiselle esteitä?
- Lisäksi kysyin teemoista osallisuus, leikin merkitys, kastekumppanuus tai vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö, sekä perhelähtöinen ja diakoninen työote.

Ryhmät tuottivat haastattelusta kirjallisen tuotoksen, jossa vastaukset oli kirjattu nimettöminä. Näistä muistiinpanoista keräsin asiat, jotka kunkin teeman kohdalla nousivat useista vastauksista. Näin sain käsityksen yhteisesti tärkeiksi koetuista asioista Tampereen seurakunnissa. Teemahaastattelurunkoon nostin myös kysymyksen siitä, onko pedagogiikan noudattamiselle olemassa esteitä. Tämän tarkoituksena oli selvittää, onko vasun noudattamiselle sellaisia rakenteellisia esteitä, joihin esimiestasolla tulee ja voidaan puuttua.

Koottuani vastaukset neljästä haastattelusta yhteen kävimme yhteisen keskustelun johtavien varhaiskasvatuksen ohjaajien ja kasvatuksen pastorin kanssa esille tuoduista asioista eri teemoihin liittyen. Tämä oli siis BIKVA-menetelmän kolmas toteutettu vaihe, tulosten kertominen esimiestasolle. Koska mitään uutta ja yllättävää ei teemahaastatteluissa noussut esille, lähdin tämän keskustelun jälkeen työstämään tiivistelmää, jota voisimme käyttää yhdessä perheiden kanssa keskustellessa.

Tampereen seurakuntien vasuversio lähti vielä marraskuussa 2017 ensin johtaville varhaiskasvatuksen ohjaajille ja yhteisen kasvatuksen pastorille muokattavaksi, minkä jälkeen lähetin tuotoksen kaikille yhtymän lastenohjaajille palautetta varten. Pienten kielellisten muokkausten jälkeen vasuversio oli valmis.

Opinnäytetyön julkaisemisseminaarin jälkeen heräsi ohjauksessa kysymys siitä, että voiko kyseessä olla varsinainen vasu, vaan olisiko ennemmin kyseessä esite siitä. Olin käyttänyt pohjana kirkon varhaiskasvatuksen kehittämisasiakirjoja, joissa ei ollut erikseen avattu silloisen Vasun 2005 orientaatioita lukuun ottamatta hyvin lyhyttä kommentointia musiikin, taiteen ja ympäristökasvatuksen suuntaan. Vuoden 2005 Vasussa puhutaan vielä oppimisen orientaatioista oppimisen alueiden sijaan.

Lapsi on osallinen - asiakirjan mukaan kirkon varhaiskasvatuksessa sitoudutaan Vasun 2005 mukaiseen varhaiskasvatusajatteluun siten, että kirkon varhaiskasvatuksen ensisijaisena perustana on kirkon oma arvopohja sekä kristillisen uskon keskeisestä sisällöstä nousevat tavoitteet. (Lapsi on osallinen 2008, 12.) Seurakunnan kerhotoiminnassa lapsi on varhaiskasvatuksen piirissä 1–3 kertaa viikossa kolmen tunnin ajan tai harvemmin. Ajattelen myös tämän olevan syynä siihen, että oppimisen osa-alueiden sijaan keskiössä on nimenomaan Jeesuksen opetus lapsen merkityksestä, lapsen osallisuus, kasteopetus ja lapsen oikeus leikkiin. Tämän vuoksi en ollut nostanut oppimisen osa-alueita teemahaastattelurunkoon erikseen. Eivätkä ne nousseet vastauksistakaan esille minkään teeman kohdalla.

Päädyin kysymään johtavien varhaiskasvatuksen ohjaajien kantaa siihen, kirjoitanko myös kokonaisen varhaiskasvatussuunnitelman avaten oppimisen osa-alueet sekä katsomuskasvatuksen tarkemmin. Itse teksti olisi helppo työstää opinnäytetyön teorian pohjalta, mutta aikataulusyistä tässä jäisi työyhteisön osallistaminen pois. Osallistamisen näkökulma on vasutyöskentelyssä niin tärkeä, että päädyimme tässä vaiheessa pelkkään Vasuesitteeseen. Näin voimme jatkaa tärkeää työskentelyä pedagogiikan kehittämiseksi ajan kanssa koko työyhteisön kesken.

7 TEEMAHAASTATTELUIJEN ANTI

Päiväkerholaisille ja heidän vanhemmilleen suunnatun kyselyn tuloksista eniten puhutti lasten kyselyn relevanttius. Lasten vastauksiin vaikuttivat mahdollisesti haastattelussa käytetyt kuvat sekä tilanne, josta lapsi lähti vastaamaan kyselyyn. Vanhempien vastauksista ulkoilun lisääminen jakoi eniten mielipiteitä. Toiset lastenohjaajista lisäisivät mielellään ulkoilua ja toiset antaisivat sen perheiden tehtäväksi. Haasteena pidettiin myös sitä, että kaikilla ei pyynnöistä huolimatta ole ulkoiluun sopivia vaatteita ja toiset kerhotilat sijaitsevat niin, että sopivaa ulkoilu- aluetta ei ole lähellä.

Kysymykseen, mikä on luovuttamatonta toiminnassamme, vastattiin seuraavasti: vapaa leikki, läsnäolo, kuunteleminen, kohtaaminen, kristilliset arvot, kristillinen kasvatusta, kasteopetus ja lapsen spiritualiteetin kunnioittaminen. Lisäksi nostettiin esille sellaisia asioita kuin pienet ja sopivan kokoiset ryhmäkoot, kiinteät kerho- ryhmät ja -kerhoajat sekä suunnittelu-aika ilman lapsiryhmää.

Kysymykseen, mikä tukee tai estää vasun pedagogiikan noudattamista työssäsi, vastattiin seuraavia asioita: asenne, työssä jaksaminen sekä työtilojen asettamat haasteet. Tässä esille nousivat erityisesti tilojen käyttö monenlaiseen toimintaan, jolloin lelut ja lasten työt eivät saa jäädä esille. Pedagogiikan noudattamista tukevia asioita olivat esinaisten tuki, työpari, moniammatillisuus, ryhmä-koko, yhteiset koulutukset, pysyvyys ja suunnittelu-aika.

Osallisuuden teemaan eivät kaikki ryhmät olleet ehtineet vastata, mutta heidänkin osaltaan osallisuus nousi esiin jo ensimmäisen teeman kohdalla. Osallisuuden liittyviä vastauksia ovat: lasten mielipiteiden kysyminen eri asioista kuten leikki ja vanhemmille tehtävät lahjat, erilaisten vaihtoehtojen antaminen sekä valinnanvapaus. Lapsen pitäisi päästä vaikuttamaan ikätasoaan vastaavasti itseään koskeviin asioihin ja otetaan lapsi mukaan toiminnan suunnitteluun. Tämän teeman alla löysin myös vastauksia ilmiölähtöisyyteen. Tällaisia olivat mm. valppaus tarttua lapsilta tuleviin ideoihin ja oivalluksiin, lapsista nousevat ajatukset ja asiat leikkeihin ja toimintaan.

Teemahaastattelun tulosten pohjalta päädyin nostamaan Tampereen seurakuntien Vasuun 2018 kristillisen ihmiskäsityksen, lapsen hengellisyyden tukemisen, leikin merkityksen, osallisuuden, perheen merkityksen sekä lapsen oikeuden tulla kuulluksi. Haastattelujen ulkopuolelta teoriasta prosessin loppuvaiheessa merkitykselliseksi asiaksi nousi vielä ilmiölähtöisyys, jonka uusi Vasu 2016 nostaa vahvasti esille.

8 PROSESSIN ARVIOINTI JA POHDINTA

Opinnäytetyön tavoitteena oli saada valmiiksi Tampereen ensimmäinen varhaiskasvatussuunnitelma. Tämä tavoite toteutui vain osittain tarkentuen loppuvaiheessa Vasuesitteen tuottamiseksi. Nyt Tampereen seurakunnilla on tiivistetty Vasuesite 2018 vanhempien kanssa käytettäväksi (LIITE 5). Toisena tärkeänä tavoitteena oli ennen kaikkea osallistaa työyhteisöä pedagogian miettimiseen, jotta varhaiskasvatussuunnitelma ei jäisi vain paperiksi jonnekin. Koska käytin tiivistämisen pohjana ja teemahaastattelujen runkona kirkon varhaiskasvatuksen kehittämisasiakirjoja, jäi varhaiskasvatussuunnitelman kannalta pois keskeinen näkökulma oppimisen osa-alueisiin liittyen.

8.1 Pohdintaa teemahaastattelujen annista

Tampereella seurakuntien varhaiskasvatus on ollut viime vuodet murroksessa erityisesti rakennemuutoksen vuoksi. Kysymykseen, mikä tukee työssäsi vasun pedagogiikkaa, nostettiin esille seuraavia asioita: esinaisten tuki, työpari, moniammatillisuus, ryhmäkokoo, yhteiset koulutukset, pysyvyys ja suunnittelu-aika. Mietin, heijastaako tämä sitä, että olemme saaneet nämä säilytettyä muutoksesta huolimatta. Vai onko taustalla yhä pelko näiden menettämisestä, sillä siirtymävaiheessa nämä olivat vahvasti esillä perusteluissa yhteisen kasvatuksen säilyttämiseksi.

Tosiasia on, että lastenohjaajien keskinäinen suunnittelu-aika on vähentynyt erilaisten yhteistyökokousten lisääntyessä. Toisaalta tämä pakottaa väkisin spontaaniin suunnitteluun, mutta mielestäni on myös huolehdittava siitä, että pedagogiselle kehittämiselle ja arvioimiselle jää riittävästi tilaa. Samasta asiasta kirjoitti Nisunen (2017) kirkon varhaiskasvatussuunnitelmablogissa suhteessa ilmiölähtöisyyteen. Kirkossa on perinteisesti ollut vahva lastenohjaajien keskinäisen suunnittelun perinne kirkkovuoteen pohjautuen ja se toimintakulttuuri näkyy tästäkin teemahaastattelusta. Toisaalta asiakaspalautekyselyn jälkeen olimme jääneet pohtimaan, miten Taivaan Isän asiat eli kristillinen kasvatus toteutetaan monipuolisoin tavoin huomioiden ilmiölähtöisen oppimisen näkökulmat.

8.2 Prosessin arviointia

Pedagogiaa mietimme seurakuntien varhaiskasvatustiimeissä ryhmähaastattelun keinoin. Teemahaastattelun ideana on, että haastattelu etenee tiettyjen teemojen varassa (Hirsjärvi, Hurme 2008, 48). Työyhteisön osallistaminen onnistui mielestäni hyvin. Ryhmähaastattelussa on aina mahdollista, että kaikki eivät ole päässeet tasapuolisesti ääneen (Hirsjärvi, Hurme 2008, 63). Jokaisen seurakunnan lastenohjaajista koostuva ryhmä osallistui haastatteluun. Ryhmähaastattelussa on kerrottava haastateltaville haastattelun tavoite, se, mitä tietoa halutaan ja miten sitä käytetään (Moilanen 1995, 57). Haastattelijan rooli on tärkeä ja se vaikuttaa haastateltavien esille tuomiin asioihin (Moilanen 1995, 61). Tavoitteen olin kertonut selkeästi ennen haastatteluja ja jokainen lastenohjaaja tiesi, mitä varten tietoja kerätään.

Perheiden näkökulma tuli huomioitua tässä työskentelyssä asiakastyytyväisyystutkimuksen kautta. Perheille osoitetun kyselyn eli päiväkerholaisille sekä heidän vanhemmilleen ja tamperelaisille lapsiperheille suunnatun kyselyn tulokset olivat koko työyhteisön tiedossa. Lisäksi nostin asiakastyytyväisyystutkimuksen palautteen haastatteluja edeltävässä puheenvuorossani esiin ja haastattelussa oli yksi teema aihetta koskien, joten sen pohjalta ajattelen myös perheiden äänen kuuluvan melko hyvin. Varhaiskasvatussuunnitelmaesitteeseen nousi lapsen oikeus tulla nähdyksi ja kuulluksi sekä ymmärretyksi ja huomioon otetuksi sellaisena kuin hän on. Tästä saamme jatkuvaa positiivista palautetta perheiltä. Perhe myös nostetaan varhaiskasvatussuunnitelmaesitteessämme tärkeimmäksi yhteistyökumppaniksi.

Opinnäytetyön prosessi sujui kirkon kehittämisasiakirjojen suuntaisesti. Olisin voinut huomioida Vasun 2016 oppimisen osa-alueet paremmin. Oppimisen osa-alueiden jäätyä teemahaastatteluista pois, en voinut niitä loppuvaiheessa tuotokseen yksin lisätä. Tämä olisi syönyt pohjan yhteiseltä varhaiskasvatuksen kehittämiseltä. Tästä syystä päädyin tässä vaiheessa Vasuesitteeseen 2018, jota voimme käyttää yhteistyössä perheiden kanssa ja sen pohjalta kehittää toimintaamme edelleen.

8.3 Eettisyys ja luotettavuus

Gothónin ym. (2016) Osallistavan ja tutkivan kehittämisen oppaassa eettisiin periaatteisiin mainitaan kuuluvaksi suostumuksen pyytäminen kehittämistoimintaan osallistuvilta. Tätä ei nähty tarpeelliseksi, koska kehittämishanke oli kiinteästi osa oman työyhteisön pedagogisen osaamisen kehittämistä. Sen sijaan kerroin selkeästi teemahaastatteluihin osallistuville lastenohjaajille mihin teemahaastattelun tuloksia käytetään.

Eettisen vastuun kannalta pohdin pitkään, voinko käyttää lapsille ja perheille aiemmin teetetyn asiakaskyselyn tuloksia kehittämishankkeen ensimmäisen vaiheen pohjana. Keskustelimme tästä johtavien varhaiskasvatuksen ohjaajien kanssa ja olimme yhtä mieltä siitä, ettei eettistä ristiriitaa ole. Haastateltaville oli haastattelujen tekoaikaan ilmoitettu haastattelun syyksi se, että haluamme kehittää toimintaamme. Ja tämä kehittämishanke on suoraa toiminnan kehittämistä, jossa huomioon otetaan myös asiakaspalaute.

Käytettäessä aiemman tutkimuksen tuloksia olennaista on lähdekritiikki, jossa arvioidaan, miten käytetty aineisto on muodostunut, millaisia rajoitteita ja erityispiirteitä siihen liittyy ja miten se liittyy omaan työhön (Gothóni ym. 2016). Tähän pyrin kiinnittämään erityistä huomiota tuodessani asiakaskyselyn tulokset mukaan kehittämishankkeeseen. Lisäksi pidin huolta siitä, että yksittäistä vastaajaa ei millään muotoa pysty tuloksista tunnistamaan.

Kehittämistyön luotettavuutta arvioidaan osallistavien menetelmien oikeellisuudella sekä sillä, miten tarkoituksenmukaisia valitut kehittämismenetelmät olivat (Gothóni ym. 2016). Sovellettu BIKVA-menetelmä teemahaastattelulla osoittautui toimivaksi ja kustannustehokkaaksi tavaksi toteuttaa kehittämishanke. Jatkossa tarvitsee edelleen miettiä keinoja, joilla varhaiskasvatustiimejä osallistetaan toiminnan pedagogisen suunnittelun, toteutukseen ja arvioinnin kehittämiseen.

8.4 Kehittämisideat

Vasuesitteeseen 2018 on koottu keskeiset näkökulmat erityisesti kirkon varhaiskasvatuksen asiakirjoihin liittyen ja tarve on jatkossa sen vuoksi avata myös Vasun 2016 katsomuskasvatuksen periaatteita sekä oppimisen alueita erikseen. Tätä tulee kuitenkin työstää koko varhaiskasvatustiimin kanssa yhdessä, joten aloitettua pedagogista pohdintaa ja työn yhteistä kehittämistä tulee jatkaa esimerkiksi yhteen alueeseen kerralla paneutuen ja pohtien, miten kukin oppimisen osa-alue liitetään tarjoamaamme kristilliseen kasvatukseen. Oma, erillinen hankkeensa olisi myös katsomuskasvatukseen liittyvä yhteistyö päivähoidon kanssa.

Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma on jatkuva prosessi, jota pitää myös arvioida säännöllisesti. Nyt odotetaan koko kirkon varhaiskasvatussuunnitelmaa ja nähtäväksi jää, miten se tulee muovaamaan Tampereen seurakuntien varhais-suunnitelmaprosessia jatkossa.

Perheiden osallisuuden arvioimista ehdottaisin jatkotyöskentelyksi siinä vaiheessa, kun lähdetään arvioimaan sitä, miten oma Vasuesite 2018 on toiminut työyhteisössä ja mihin suuntaan se on meitä johtanut. Olisi mielenkiintoista jatkossa kuulla, miten lapsen ja perheen näkemykset ja ideat on huomioitu toiminnassa.

8.5 Oma ammatillinen kasvu

Sosiaalialan kompetenssien mukaan sosionomi osaa toimia ihmis- ja perusoikeussäädösten, sosiaalialan arvojen ja ammattieettisten periaatteiden mukaisesti sekä ymmärtää oman ihmiskäsityksensä ja arvomaailmansa merkityksen asiakastyössä (Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetenssit 2016). Kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajan ydinosamisessa painottuvat eettinen osaaminen, kristillisen uskon sisällön tunteminen ja sielunhoidollinen osaaminen (Kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajan ydinosamiskuvaus 2011). Koen oppineeni opinnäyteprosessin aikana erityisesti lisää diakonista ja sielunhoidollista osaamista lapsen ja perheen varhaiseen tukemiseen liittyen. Tähän auttoi erityisesti runsas

lähdemateriaali. Samalla olen koko ajan tietoisesti yrittänyt saada lisää näkemystä lasten ja perheiden huomioimisesta ja osallisuuden vahvistamisesta seurakunnan Jumalanpalveluselämään.

Sosionomin kompetensseissa (2016) asiakastyön osaamiseen liittyen puhutaan asiakkaan palvelutarpeen arvioimisesta ja perheen arjen tukemisesta. Perhetöiminnan näkökulman esiin tuominen varhaiskasvatuksessa vahvisti tätä osaamista.

Eniten opinnäytetyö toi lisäosaamista pedagogiseen osaamiseen. Siitä oli erityisen paljon hyötyä, koska yhteiskunnan Vasusta 2016 tuli opinnäytetyöprosessin aikana velvoittava normiasiakirja. Varhaiskasvatuksen juridinen säädöspohja ja keskeinen lainsäädäntö tuli otettua kokonaan haltuun. Pystyn käyttämään osaamistani yhteistyössä päivähoidon ja muiden toimijoiden kanssa. Tätä varten olin lähtenyt mukaan koko varhaiskasvatuksen ohjaajan koulutukseen. Opinnäytetyöprosessi pakotti myös toimimaan kouluttajana pedagogiaan ja varhaiskasvatuksen kehittämiseen liittyen. Täten se palveli suoraan ohjaamisen ja kouluttamisen taitoja, sekä työn koordinoinnin ja organisoinnin taitoja.

Tutkimusosaamisen ja kehittävän työotteen kannalta tämän kaltainen kehittämispainotteinen projekti lisäsi osaamistani valtavasti. Olen aiemmin tehnyt laadullisen tutkimuksen valmistuessani opistotason lasten sairaanhoitajaksi, joten siltäkin kannalta oli tällä kertaa mielekästä olla toteuttamassa aivan toisen tyyppistä työtä.

Koska sekä sosionomin (AMK) tutkintoon, että varhaiskasvatuksen ohjaajan virkakelpoisuuteen liittyy myös yhteiskunnallinen ja yhteisöllinen osaaminen, halusin liittää opinnäytetyön näkökulmiin myös LAPEN ja muun yhteistyön verkostoissa. Se oli mielekästä, koska olemme seurakuntana niissä aktiivisesti mukana. Vasuprojekti lisäsi suoraan myös omia taitojani toimia seurakunnan varhaiskasvatuksen kehittämisessä osana paikkakunnan varhaiskasvatusta. Se antoi myös valmiuksia arvioida toiminnan laatua ja tuoda esiin osaamistamme.

LÄHTEET

- A 1973/239. Asetus lasten päivähoidosta. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730239>
- Gothóni, R., Hyväri, S., Karjalainen, A. L., Kivirinta, M., Kolkka, M. & Vuokila-Oikkonen, P. (toim.) (2016). *Osallistavan ja tutkivan kehittämisen opas*. (Diak opetus, 2). Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. Saatavilla <http://libguides.diak.fi/tutkehopas>
- Haapsalo, T. (2013). Kasvatuskumppanuus. Teoksessa S. Saarinen (toim.) *Tää olis keskellä. Lapsi seurakunnan varhaiskasvatuksessa* (s. 143–153). Helsinki: Lasten keskus ja Kirjapaja Oy.
- Halme, L. (2010). Lapsen parhaaksi. *Uskontokasvatus kokonaisvaltaisen ihmiskuvan valossa*. Helsinki: Lasten Keskus Oy.
- Heikkinen, J. (2017). Ilmiölähtöisyys kunnioittaa lapsen motivaatiota ja kiinnostuksen kohteita. *Pieni on suurin*. Varhaiskasvattajan lehti 1 (4) 25.
- Heinonen, H., Iivonen, E., Korhonen, M., Lahtinen, N., Muuronen, K., Semi, R. & Siimes, U. (2016). *Lasten oikeudet ja aikuisten vastuut varhaiskasvatuksessa*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Helenius, A. & Korhonen, R. (2016). Leikin ensi askeleita. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. Jyväskylä: PS-kustannus
- Hiltunen, A., (2009). Lapsen tapa elää todeksi uskonnolliset, hengelliset ja henkiset asiat ja ilmiöt. Teoksessa T. Kangasmaa, H., Petäjä, P. Vuorelma (toim.) *Lapsenkaltainen. Uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio varhaiskasvatuksessa* (s. 69-73). Helsinki: Lasten Keskus Oy.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2008). *Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki. Gaudeamus Helsinki University Press.
- Iivonen, E. (2011). Lapsen oikeuksien yleissopimus. Teoksessa S. Nurmi & K. Rantala (toim.) *Näyn & kuulun. Lapsen etu ja osallisuus* (s. 39-60). Helsinki: Lasten Keskus Oy.
- Kalliala, M. (2008). *Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa?* Helsinki: Gaudeamus Oy.

- Kalliala, M. (2013). Me leikitään! Teoksessa S. Saarinen (toim.) *Tää olis keskellä. Lapsi seurakunnan varhaiskasvatuksessa* (s. 93–104). Helsinki: Lasten keskus ja Kirjapaja Oy.
- Kalliala, M. (2015). Uskonto, kulttuuri ja lapsuus. Teoksessa M. Ubani, S. Poulter & A. Kallioniemi (toim.) *Uskonto lapsuuden kulttuureissa* (s. 15–34). Helsinki: Lasten keskus ja Kirjapaja Oy.
- Kallioniemi, A. (2008). Uskontokasvatus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa T. Kangasmaa, H., Petäjä, P. Vuorelma (toim.) *Lapsen-kaltainen. Uskonnollis - katsomuksellinen orientaatio varhaiskasvatuksessa* (s. 9–23). Helsinki: Lasten Keskus Oy.
- Kettunen, A. (3.6.2015). Lämmin tunnelma kasteella. Siltalehti. Saatavilla http://www.siltalehti.fi/sivustot/silta/juttusilta?14613_m=22794
- Kilpeläinen, A. & Räsänen A. (2015). ”Katso minuun pienehen”–pikkulapsen uskonnollisuus ja sen tukeminen kirkon varhaiskasvatustoiminnassa. Teoksessa M. Ubani, S. Poulter & A. Kallioniemi (toim.) *Uskonto lapsuuden kulttuureissa* (s. 300–329). Helsinki: Lasten keskus ja Kirjapaja Oy.
- Kinnunen, S. (2011). *Lapsen usko. Miten tukea lapsen hengellistä kasvua?* Helsinki: Kustannus Oy Uusi Tie.
- Kirkkohallitus (2008). *Kiitollisuus, kunnioitus, kohtuus. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ilmasto-ohjelma*. Kirkkohallituksen julkaisuja 2008: 1. Saatavilla [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/A09C334372194320C225773E002F1F1C/\\$FILE/KH_il-masto-ohjelma_netti.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/A09C334372194320C225773E002F1F1C/$FILE/KH_il-masto-ohjelma_netti.pdf)
- Kirkkohallitus (2010). *Kumppaniksi kulkemaan- mentorointi uskontokasvatuksessa*. Esite. Verkkojulkaisu. [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/9D5F0E54CFE5C34BC225770C0041DD32/\\$FILE/Mentoriesite_kumppaniksi_kulkemaan.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/9D5F0E54CFE5C34BC225770C0041DD32/$FILE/Mentoriesite_kumppaniksi_kulkemaan.pdf)
- Kirkkohallitus (2015). Lapsivaikutusten arviointi Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa. Ohjeistus. Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 21, Kirkko ja toiminta. Saatavilla [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/89A630F75C56617FC2257C5A00489E6D/\\$FILE/LAVA_ohjeistus_2015_www.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/89A630F75C56617FC2257C5A00489E6D/$FILE/LAVA_ohjeistus_2015_www.pdf)

Kirkkohallitus (2017). Kumppanuuden korit ja Vasu 2017. Saatavilla 1.4.2017.

<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content3B945A>

Kirkollisten toimitusten kirja. Kaste. Saatavilla 1.4.2017. [http://kirkkokasi-](http://kirkkokasi-kirja.fi/toim/kaste.html)

[kirja.fi/toim/kaste.html](http://kirkkokasi-kirja.fi/toim/kaste.html)

Kirkon varhaiskasvatuksen ohjaajan ydinosamiskuvaus (2011). Saatavilla

<http://sakasti.evl.fi/sa->

[kasti.nsf/0/F69989152F5F3B0AC2257744002BF5ED/\\$FILE/Kir-](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F69989152F5F3B0AC2257744002BF5ED/$FILE/Kir-kon%20varhaiskasvatuksen%20ohjaaja.pdf)
[kon%20varhaiskasvatuksen%20ohjaaja.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F69989152F5F3B0AC2257744002BF5ED/$FILE/Kir-kon%20varhaiskasvatuksen%20ohjaaja.pdf)

Kokkonen, J. (2009). Uskonnollisuus ja hengellisyys lapsen maailmassa. Teoksessa T. Kangasmaa, H. Petäjä & P. Vuorelma (toim.) Lapsenkaltainen. *Uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio varhaiskasvatuksessa* (s. 74–81). Helsinki: Lasten Keskus Oy.

Krogstrup, H. (2004). *Asiakaslähtöinen arviointi, Bikva-malli*. Stakes. Saatavilla

<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/75625/bikva.pdf?sequence=1>

Kurttila, T. (2011). Lapsivaikutusten arviointi julkisessa hallinnossa. Teoksessa S. Nurmi & K. Rantala (toim.) *Näyn & kuulun. Lapsen etu ja osallisuus* (s. 61–76). Helsinki: Lasten Keskus Oy.

L 1973/36. Varhaiskasvatuslaki. Saatavilla [http://www.finlex.fi/fi/laki/ajan-](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/1973/19730036?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=varhaiskasvatuslaki)

[tasa/1973/19730036?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=varhaiskasvatuslaki](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/1973/19730036?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=varhaiskasvatuslaki)

L 1991/1055. Kirkkojärjestys. Saatavilla [https://www.finlex.fi/fi/laki/ajan-](https://www.finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/1993/19931055)

[tasa/1993/19931055](https://www.finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/1993/19931055)

L 1993/1054. Kirkkolaki. Saatavilla [http://www.finlex.fi/fi/laki/ajan-](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/1993/19931054)

[tasa/1993/19931054](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/1993/19931054)

L 2007/417. Lastensuojelulaki. Saatavilla [https://www.finlex.fi/fi/laki/ajan-](https://www.finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/2007/20070417)

[tasa/2007/20070417](https://www.finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/2007/20070417)

Lapset seurakuntalaisina –kehittämisasiakirja (2013). Suomen ev. lut. kirkkohallituksen julkaisuja 2013:1. Helsinki: Kirkkohallitus.

Lapsi on osallinen (2008). Kirkon varhaiskasvatuksen kehittämisasiakirja. Helsinki: Kirkkohallitus.

Lastenohjaajan ydinosamiskuvaus (2010). Saatavilla <http://sakasti.evl.fi/sa->

[kasti.nsf/0/F69989152F5F3B0AC2257744002BF5ED/\\$FILE/lasten-](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F69989152F5F3B0AC2257744002BF5ED/$FILE/lastenohj_yo.pdf)
[ohj_yo.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F69989152F5F3B0AC2257744002BF5ED/$FILE/lastenohj_yo.pdf)

- Leinonen J. (2014). Pedagogisia näkökulmia lasten osallisuuden tukemiseen varhaiskasvatuksessa. Teoksessa J. Heikka, E. Fonsén, J. Elo & J. Leinonen (toim.) *Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa* (s. 16–40). Tampere: Suomen varhaiskasvatus ry ja tekijät.
- Lipponen, L. (2017). Tutkiva oppiminen varhaispedagogiikassa. Teoksessa E. Hujala, L. Turja (toim.) *Varhaiskasvatuksen käsikirja* (s. 29–36). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Luodeslampi, J. (2013). Ihmettelyn pedagogiikkaa- ja muita avauksia lapsen hengellisyyden näkemiseen. Teoksessa S. Saarinen (toim.) *Tää olis keskellä. Lapsi seurakunnan varhaiskasvatuksessa* (s. 46–59). Helsinki: Lasten keskus Oy.
- Malkavaara, E. (2000). *Täti, piirrä Jumala! Puoli vuosisataa seurakuntien päiväkerhotyötä Tampereella*. Tampere: Tampereen evankelis-luterilaiset seurakunnat.
- Malkavaara, M. (2011). Osallisuus, kirkko ja sen teologia. Teoksessa S. Nurmi & K. Rantala (toim.) *Näyn & kuulun. Lapsen etu ja osallisuus* (s. 109–135). Helsinki: Lasten Keskus Oy.
- Mattinen, A. & Hannula-Sormunen, M. Lapsen matemaattinen maailma ja ajattelu. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) *Varhaiskasvatuksen käsikirja* (s. 221–234). Jyväskylä: PS-kustannus
- Marttila, M. Sosiaaliohjaus varhaiskasvatustyössä. Teoksessa J. Helminen (toim.) *Sosiaaliohjaus – lähtökohtia ja käytäntöjä* (s. 56–70). Helsinki: Edita.
- Moilanen, L. (1995). *Ryhmähaastattelu työyhteisössä – tiedonkeruun ja vaikuttamisen väline*. Helsinki: Työterveyslaitos.
- Mäkelä, J. (2011). Osallisuuden merkitys lapsen ja nuoren kehitykselle. Teoksessa S. Nurmi & K. Rantala (toim.) *Näyn & kuulun. Lapsen etu ja osallisuus* (s. 13–23). Helsinki: Lasten Keskus Oy.
- Nisunen, J. (2017). Vasu kirkossa. Saatavilla 4.12.2017. <https://vasu2017kirkossa.wordpress.com/>
- Nousiainen, K. (2017). Katsomuskasvatusta Kirkkonummelta. Teoksessa T. Haapsalo, H. Petäjä & P. Vuorelma-Glad (toim.) *Varhaiskasvatus katsomusten keskellä* (s. 212–216). Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy.

- Ojell, R. (2013). Varhaiskasvatus seurakunnassa. Teoksessa S. Saarinen (toim.) *Tää olis keskellä. Lapsi seurakunnan varhaiskasvatuksessa* (s. 17–31). Helsinki: Lasten keskus Oy.
- Opetushallitus (2011). Perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet. Saatavilla http://www.oph.fi/download/131412_po_aamu_ja_ilta-paivatoiminnan_perusteet_2011.pdf
- Paalasmaa, J. (2016). *Maailman parhaat kasvatus ajatukset*. Helsinki: Into Kustannus.
- Petäjä, H. & Ojell, R. (2017). Kunnan ja evankelis-luterilaisen seurakunnan varhaiskasvatuksen yhteistyö. Teoksessa T. Haapsalo, H. Petäjä & P. Vuorelma-Glad (toim.) *Varhaiskasvatus katsomusten keskellä* (s. 87–96). Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy.
- Puustjärvi, A. (2010). Uskonto ja lapsen mielenterveys. Teoksessa M. Ubani, A. Kallioniemi, J. Luodeslampi (toim.) *Kokonaisvaltainen kasvatus, lapsi ja uskonto* (s. 157–167). Helsinki: Lasten Keskus Oy.
- Pääjoki, T. (2017). Lasten taiteellinen toimijuus. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) *Varhaiskasvatuksen käsikirja* (s. 109–120). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Pönkkö, A. & Sääkslahti, A. (2017). Liikkuva lapsi. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) *Varhaiskasvatuksen käsikirja* (s. 136–149). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Raamattu*. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Helsinki: Kirjapaja.
- Raittila, R. (2017). Ympäristökasvatus on lasten toimintaa. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) *Varhaiskasvatuksen käsikirja* (s.210–220). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Rantala, K. (2011). Osallisuuden kokemuksia ja kokeiluja seurakunnissa. Teoksessa S. Nurmi & K. Rantala (toim.) *Näyn & kuulun. Lapsen etu ja osallisuus* (s. 139–181) Helsinki: Lasten Keskus Oy.
- Rantala, K. & Battilana, M. (2015). *Osaava lastenohjaaja. Osaamiskartoitus Suomen ev.lut. kirkon seurakuntien lastenohjaajille*. Saatavilla [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/9CF39D6B861AE948C2257CEC00387DAB/\\$FILE/Osaava%20lastenohjaaja%202015.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/9CF39D6B861AE948C2257CEC00387DAB/$FILE/Osaava%20lastenohjaaja%202015.pdf)

- Ruokonen, I. (2017). Lapsen musiikillinen maailma. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) *Varhaiskasvatuksen käsikirja* (s.121–135). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Saarinen, S. (2013). Suunnittelu seurakunnan varhaiskasvatuksessa. Teoksessa S. Saarinen (toim.) *Tää olis keskellä. Lapsi seurakunnan varhaiskasvatuksessa* (s. 117–127). Helsinki: Lasten keskus ja Kirjapaja Oy.
- Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetenssit (2016). Saatavilla 6.12.2017 www.diak.fi/opiskelu/harjoittelu/Documents/Sosionomi_kompetenssit_2016.pdf
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2016). Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Saatavilla 1.4.2017. <http://stm.fi/hankkeet/lapsi-ja-perhepalvelut>
- Sutinen, P. (2016). Perhetyö seurakuntien työntekijöiden näkökulmasta. Teoksessa M. Valtonen & P. Sutinen (toim.) *Varhaiskasvatus ja perhe-toiminta seurakunnissa* (s. 71–86) Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. Diak työelämä 6. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Tampereen kaupunki. Tampere alueittain (2016). Saatavilla <https://public.tableau.com/profile/tampereen.kaupunki#!/vizhome/Tamperealueittain2017/Etusivu>
- Tampereen seurakunnat. Aamukaste. Saatavilla 28.12.2017. <https://tampereen-seurakunnat.fi/palveluja/ristiaiset/aamukaste>
- Tampereen seurakunnat. Koululaiset. Saatavilla 6.12.2017. <https://tampereen-seurakunnat.fi/toimintaa/koululaiset/iltapaivakoti>
- Tampereen seurakunnat. Lapset ja perheet. Saatavilla 14.11.2017. https://tampereenseurakunnat.fi/toimintaa/lapset_ja_perheet/lasten_katedraali
- Tampereen seurakunnat. Lasten katedraali. Saatavilla 31.1.2017. https://tampereenseurakunnat.fi/toimintaa/lapset_ja_perheet/lasten_katedraali
- Tampereen seurakunnat. Organisaatio. Saatavilla 11.12.2017. https://tampereenseurakunnat.fi/kirkko_tampereella/seurakuntayhtyma/organisaatio
- Tampereen seurakunnat. Pyhiinvaellus. Saatavilla 1.4.2017. <https://tampereen-seurakunnat.fi/sivustot/pyhiinvaellustampere>
- Tampereen seurakunnat. Seurakuntayhtymä. Saatavilla 6.12.2017. https://tampereenseurakunnat.fi/kirkko_tampereella/seurakuntayhtyma

- Tampereen ev. lut. seurakuntayhtymä (2016). *Toiminta- ja taloussuunnitelma vuosille 2017–2019*.
- Tast, S. (2017). Oikeus omaan kasvatukseen ja katsomuskasvatukseen. Teoksessa T. Haapsalo, H. Petäjä & P. Vuorelma-Glad (toim.) *Varhaiskasvatus katsomusten keskellä* (s. 12–21). Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy.
- Terveiden ja hyvinvoinninlaitos (2009). *Varhaiskasvatus sairaalassa*. Saatavilla <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80411/031be050-e9a8-4dfd-b0c6-2cf871d05128.pdf?sequence=1>
- Turja, L. (2017). Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) *Varhaiskasvatuksen käsikirja* (s. 38–55). Jyväskylä: PS-kustannus
- Ubani, M. (2010). Lapsen kokonaisvaltaisuus uskontokasvatuksessa. Teoksessa M. Ubani, A. Kallioniemi & J. Luodeslampi (toim.) *Kokonaisvaltainen kasvatus, lapsi ja uskonto* (s. 157–167). Helsinki: Lasten Keskus Oy.
- Ubani, M. (2015). Uskonnot ja katsomukset varhaiskasvatuksen pedagogisissa toimintaympäristöissä. Teoksessa M. Ubani, S. Poulter & A. Kallioniemi (toim.) *Uskonto lapsuuden kulttuureissa* (s. 81–94). Lasten keskus ja Kirjapaja Oy.
- Valtonen, M. & Sutinen P. (2015). Yhteiskunnalliset muutokset haastavat kirkon varhaiskasvatusta ja perhetyötä. Teoksessa M. Valtonen & P. Sutinen (toim.) *Varhaiskasvatus ja perhetoiminta seurakunnissa* (s. 169–175). Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. Diak työelämä 6. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016). Opetushallitus. Saatavilla http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf
- Vehkalahti, R. & Urho, T. (2013). *Leikki on totta! Näkökumia vapaan leikin tukemiseen*. Helsinki: Lasten Keskus.
- Virtanen, K. (2011). Lapsi ja osallisuuden kirkko. Teoksessa S. Nurmi & K. Rantala (toim.) *Näyn & kuulun. Lapsen etu ja osallisuus* (s. 79–90). Helsinki: Lasten Keskus Oy.

LIITTEET

LIITE 1: Teemahaastattelurunko

TEEMAHAASTATTELURUNKO

Taustaksi haastattelijalle: keskitytään viiteen ensimmäiseen kysymykseen. Voi olla, että jo ensimmäisillä kysymyksillä päästään pedagogiikan ytimeen? Mutta kysymyksistä 6-8 saa apuja, jos keskustelu ei jostakin syystä laajalla teemalla lähde liikkeelle.

1. Minkä nostaisit sinulle merkittävänä asiana esiin edellä esitetyn yhteenvedon pohjalta?
 2. Mikä on työmme pedagogiikassa luovuttamatonta?
 3. Mitä ajatuksia päiväkerholaisille ja vanhemmille suunnatun kyselyn tulokset ovat sinussa herättäneet?
 4. Mikä tukee Vasun pedagogiikkaa työssäsi? / Onko työssäsi esteitä Vasun pedagogiikan noudattamiselle?
- jos on, millaisia?
 5. Lapsen osallisuus
-mitä ymmärrämme tällä
- Haastattelijalle: Jos seuraavat asiat eivät ole nousseet aiemmassa esille, niin voit käyttää näitä jatkossa.
6. Leikin merkitys?
 7. Kastekumppanuus ja vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö
 8. Perhelähtöinen ja diakoninen työote

LIITE 2: Päiväkerholaisille suunnattu asiakaskysely

VEDÄ VIIVA ILOISEEN NAAMAAN
KOLMESTA MUKAVIMMASTA ASIASTA PÄIVÄKERHOSSA

KYSELY PÄIVÄKERHOLAISILLE | KEVÄT 2016

MILLAISINA KOET SEURAAVAT ASIAT KERHOSSA:
(lapsi valitsee kunkin kohdalla yhden hymiön kolmesta vaihtoehdosta)

KERHOON TULEMINEN			
KERHOHUONE			
AIKUISET			
KAVERIT			
HILJENTYMINEN / RAUHOITTUMINEN			
KESKUSTELU TAIVAAN ISÄN ASIOISTA			
ASKARTELU			
LEIKKIMINEN			
LEIKKIAIJAN PITUUS			
PUHUMINEN MINULLE TÄRKEISTÄ / MINUA ASKARRUTTAVISTA ASIOISTA			

MITÄ TOIVEITA SINULLA ON KERHOSTA?

MITÄ MUUTA HALUAISIT SANOA KERHOSTA?

LIITE 3: Päiväkerholaisten vanhempien asiakaskysely

TAMPEREEN SEURAKUNTIEN VARHAISKASVATUKSEN ASIAKASKYSELY TOUKOKUU 2016

Haluamme kehittää toimintaamme ja tarvitsemme siinä teidän apuanne, päiväkerholaisten vanhemmat. Tällä kyselyllä haluamme saada tietoa kerhovuodesta 2015-2016.

Täytättehän vain yhden palautteen / perhe, vaikka perheenne lapsista useampi olisi tällä hetkellä päiväkerhossa. Kohdissa 1-3 voi näkyä se, että perheenne lapsista on useampi ollut päiväkerhossa kerhovuoden aikana. Kyselyn täyttäminen vie noin 20 min.

Vastanneiden kesken arvomme Linkosuon kahvilan lahjakortin, cd-levyjä ja muuta pientä kivaa. Jos haluatte osallistua arvontaan, lisäätthän kyselyn loppuun sähköpostiosoitteenne.

TAUSTATIEDOT

1. Kerhopaikka ja ryhmä (esimerkiksi Takahuhdin pappila ma ip, ke ap, pe ap)

2. Kerholaisen syntymävuosi

☐ 2012

☐ 2011

☐ 2010

☐ 2009

3. Tällä hetkellä perheemme lapsista käy päiväkerhoa

☐ 1

☐ 2

☐ 3

☐ enemmän kuin 3

4. Lapsen tuo päiväkerhoon

☐ jompikumpi vanhemmista ☐ perhepäivähoitaja

☐ isovanhempi / muu hoitaja ☐ vaihtelevasti vanhemmat / hoitaja

5. Muut perheemme tällä hetkellä käyttämät seurakunnan, kaupungin tai muun palveluntuottajan varhaiskasvatuspalvelut:

☐ Seurakunnan avoin päiväkerho

☐ Kaupungin kerho

☐ Seurakunnan perhekerho

☐ Päiväkoti / esikoulu

☐ Pyhäkoulu

☐ (Ryhmä) -perhepäivähoito

☐ Jumalan kämmenellä –illat

☐ Perhekahvila tms.

☐ Harrastukset (esimerkiksi muskari, temppukoulu, liikuntaharrastukset)

☐ Jokin muu, mikä?

6. Mistä saitte tiedon kerhosta?

☐ Ystäviltä / tutuilta

☐ Seurakuntien nettisivuilta

☐ Perhepäivähoitajalta

☐ Neuvolasta

☐ Omat kokemukset lapsuudesta

☐ Seurakunnan ilmoitustaululta

☐ Seurakuntien lehdestä (ennen Kirkkosanomat, nyt Silta)

☐ Muualta, mistä?

TIEDONKULKU

7. Tiedättekö mielestänne riittävästi lapsenne kerhon tavoitteista, kerhokauden ohjelmasta ja kerhopäivän sisällöstä?

☐ kyllä

☐ ei

Jos ette, mistä haluaisitte tietää lisää:

8. Saatteko riittävästi informaatiota kerhoon liittyvistä asioista?

☐ kyllä

☐ ei

9. Mikä olisivat teille 1-2 TOIMIVINTA TAPAA saada informaatiota / hoitaa kerhoon ja lapseenne liittyviä asioita?

☐ paperitiedote	☐ tekstiviesti	☐ vanhempainvartti
☐ sähköposti	☐ reissuvihko	☐ sovittu kohtaaminen
☐ internetissä esim. ryhmän omilla sivuilla		☐ lastenohjaajan kanssa
☐ muu tapa, mikä:		

10. Oletteko käyneet Tampereen ev. lut. seurakuntien nettisivuilla, www.tampereenseurakunnat.fi ?

☐ kyllä, usein	☐ en koskaan, mutta voisin kyllä joskus käydä
☐ kyllä, joskus	☐ en käytä nettiä

Jos vastasitte myöntävästi, haluaisimme tietää, mitä mieltä olette nettisivuistamme:

11. Mitä tietoa haette / kaipaatte nettisivuiltamme?

- ☐ perustietoja kerhopaikoista ja -ajoista
☐ tarkempaa tietoa oman kerhon ajankohtaisista asioista
☐ yleistä tietoa seurakunnan toiminnoista lapsille ja nuorille
☐ tietoa seurakunnan tapahtumista ja toiminnoista yleisesti
☐ materiaalia ja tukea kristilliseen kasvatukseen
☐ materiaalia ja tukea kasvatukseen
☐ muuta, mitä:

12. Oletteko löytäneet etsimäännne tietoa?

☐ kyllä	☐ en	☐ en käytä nettiä

13. Oletteko käyneet Tampereen ev. lut. seurakuntien fb-sivuilla?

☐ kyllä	☐ en	☐ en käytä nettiä

Jos vastasitte myöntävästi, haluaisimme tietää, mitä mieltä olette fb-sivuistamme:

14. Oletteko tutustuneet Tampereen ev. lut. seurakuntien Postia Pienten Perheille - nettikirjeeseen?

☐ kyllä	☐ en	☐ en käytä nettiä

Jos vastasitte myöntävästi, haluaisimme tietää, mitä mieltä olette PPP -nettikirjeestämme:

KASVATUSKUMPPANUUS

15. Oletteko kääntyneet lastenohjaajan puoleen lapsen kasvatukseen liittyvissä asioissa?

☐ kyllä	☐ ei

16. Koetteko saaneenne keskustella avoimesti ja luottamuksellisesti lastenohjaajan kanssa lastanne koskevista asioista?

☐ kyllä	☐ ei

Jos ette, mitä olisitte toivoneet tehtävän toisin?

17. Onko teidän esittämänne toiveet / palaute otettu huomioon?

☐ kyllä	☐ ei	☐ ei kokemusta asiasta

Jos vastasitte ei, voisitteko kertoa tarkemmin:

18. Oletteko osallistuneet *kuluvan kerhovuoden aikana*

vanhempainvartteihin / kasvatuskeskusteluihin	☐ kyllä	☐ ei
kerhon avoimien ovien -päiviin	☐ kyllä	☐ ei

vanhempainiltoihin		☐ kyllä	☐ ei
teemailtaan kasvatuksesta	☐ kyllä	☐ ei	
kerhon juhlatilaisuuksiin		☐ kyllä	☐ ei
perhemessuihin		☐ kyllä	☐ ei
Jos ette, voisitteko kerto miksi?			

19. Oletteko tyytyväinen kasvatusyhteistyöhön?

☐ kyllä ☐ ei

Jos ette, mitä olisitte toivoneet tehtävän toisin?

KERHOTOIMINTA

20. Mitä toivotte lapsenne saavan päiväkerhossa? Rastittakaa 1-3 asiaa.

☐ ikätoverit / leikkikaverit	☐ ryhmässä toimiminen
☐ sosiaalinen kanssakäyminen	☐ lapsen itsenäistyminen
☐ omatoimisuuden lisääntyminen	☐ ohjattu toiminta
☐ virikkeet	☐ kristillinen kasvatus
☐ jokin muu asia, mikä?	

21. Miksi valitsitte lapsellenne seurakunnan päiväkerhon? Rastittakaa 1-3 asiaa.

☐ kristillinen kasvatus	☐ kerhopaikka lähellä kotia
☐ toiminnan maksuttomuus	☐ oma kokemus lapsuudesta
☐ oma aika asioiden hoitamiseen / aikaa muille sisaruksille	
☐ jokin muu syy, mikä?	

22. Kuinka tärkeänä pidätte seuraavia kristilliseen kasvatukseen liittyviä asioita toiminnassa?

	erittäin	tärkeä	tärkeä	tärkeä	tärkeä
			ei lainkaan	vähän	melko
a. Lapselle kerrotaan raamatunkertomuksia	☐	☐	☐	☐	☐
b. Lapselle kerrotaan Jeesuksesta	☐	☐	☐	☐	☐
c. Lapsi oppii rukoilemaan	☐	☐	☐	☐	☐
d. Lapsi tutustuu perhemessuun	☐	☐	☐	☐	☐
e. Lapsi oppii hengellisiä lauluja	☐	☐	☐	☐	☐
f. Lapsi osallistuu hartauksiin	☐	☐	☐	☐	☐
g. Lapsi saa hiljentyä	☐	☐	☐	☐	☐
h. Lapsi saa kasvaa luottamaan Jumalaan	☐	☐	☐	☐	☐
i. Lapsi viettää kirkkovuoden juhlia	☐	☐	☐	☐	☐

j. Lapsi oppii arvostamaan ja rakastamaan toisia ihmisiä	☐	☐	☐	☐
--	-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------

k. Lapsi oppii erottamaan oikean ja väärän	☐	☐	☐	☐
--	-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------

l. Lapsi saa keskustella elämän suurista kysymyksistä	☐	☐	☐	☐
---	-----------------------	-----------------------	-----------------------	-----------------------

23. Arvioikaa alla olevia asioita *kuluvan kerhovuoden kokemuksienne pohjalta*, arviointiasteikolla huonosta erinomaiseen. Voitte halutessanne vastata kirjoittaa kommentteja, perusteluja ja / tai parannusehdotuksia kyseisten kohtien alla olevalle viivalle.

	huono	kohtalainen	hyvä	
erinomainen				
Päiväkerhon kokoontumispaikka	☐	☐	☐	☐
Kommentti:				
Päiväkerhon kokoontumisaika	☐	☐	☐	☐
Kommentti:				
Päiväkerhon kokoontumistiheys	☐	☐	☐	☐
Kommentti:				
Ryhmän koko	☐	☐	☐	☐
Kommentti:				
Lastenohjaajien ammattitaito	☐	☐	☐	☐
Kommentti:				
Tiedonkulku kerhosta kotiin	☐	☐	☐	☐
Kommentti:				
Toiminnan sopivuus lapselleni	☐	☐	☐	☐
Kommentti:				
Kerhon ilmapiiri	☐	☐	☐	☐
Kommentti:				
Lapseni toiminnassa viihtyminen	☐	☐	☐	☐
Kommentti:				
Seurakunnan toiminnasta tiedottaminen	☐	☐	☐	☐

Kommentti:

KATSE KOHTI TULEVAA

24. Olisimme toivoneet päiväkerhotoimintaan lisää

☐	hengellistä sisältöä	☐	
	musiikkia		
☐	ulkoilua	☐	retkiä
☐	askartelua	☐	
	liikuntaa		
☐	vapaata leikkiä	☐	
	perhemessuja /		
☐	muuta, mitä:		koko perheen
- tapahtumia

25. Perhettämme palvelisi PARHAITEN alla olevista kesätoimintavaihtoehtoista
(rastita vain jompikumpi vaihtoehto)

☐ kesäkuussa jatkuva päiväkerho	☐ Avoin leikkikenttätyyppinen toiminta
4-9 vuotiaalle |
|---|--|

26. Olisitteko valmiit maksamaan päiväkerhotoiminnasta, jos lapsi voisi osallistua kerhotoimintaan viidesti viikossa eli lapsi voisi viettää turvallisten aikuisten ja toisten lasten seurassa 3 tuntia päivittäin?

☐ kyllä	☐ ei

27. Olisitteko kiinnostuneita tulemaan mukaan oman alueenne seurakunnallisen varhaiskasvatuksen suunnitteluun?

☐ kyllä	☐ ei

SANA ON VAPAA ELI MITÄ VIELÄ HALUAISIT VÄLITTÄÄ SEURAKUNTIEN
VARHAISKASVATUSVÄELLE TIEDOKSI:

Voitte halutessanne antaa lisää palautetta sähköpostitse

LIITE 4: Asiakaskysely perheille, jotka eivät ole srk:n toiminnassa

KYSELY LAPSILLE JA PERHEILLE SUUNNATUSTA SEURAKUNTIEN TOIMINNASTA NIILLE TAMPERELAISILLE LAPSIPERHEILLE, JOIDEN LAPSET EIVÄT OLE PÄIVÄKERHOTOIMIN- NASSA

toukokuu 2016

Haluamme kehittää lapsille ja perheille suunnattua toimintaamme. Toivomme teidän auttavan meitä vastaamalla tähän kyselyyn, johon kuluu noin 5 minuuttia.

Jos haluatte osallistua vastanneiden kesken suoritettavaan arvontaan, lisäättehän kyselyn loppuun sähköpostiosoitteenne. Arvottavana on Linkosuon kahvilan lahjakortti, cd-levyjä ja muuta pientä kivaa.

1. Perheemme kodin postinumero (tarpeellinen, jotta voisimme hyödyntää kehittämisideoitanne)

2. Kuulun itse

☐ evankelisluterilaiseen kirkkoon ☐ ortodoksiseen kirkkoon

☐ muuhun uskonnolliseen yhdyskuntaa, mihin?

☐ En kuulu mihinkään uskonnolliseen yhdyskuntaan

2. Mitä lapsille ja perheille suunnattuja palveluita perheenne käyttää tällä hetkellä?

☐ Seurakunnan avoin päiväkerho ☐ Seurakunnan perhekerho
☐ Kaupungin pienten kerho ☐ Päiväkot / esikoulu
☐ (Ryhmä) -perhepäivähoito ☐ Perhekahvila tms.
☐ Pyhäkoulu ☐ Jumalan kämmenellä -illat
☐ Harrastukset (esimerkiksi muskari, temppukoulu, liikuntaharrastukset)
☐ Jokin muu, mikä?

3. Voisitteko kuvailla muutamalla lauseella mielikuvaanne lapsille ja perheille suunnatuista ev.lut. seurakuntien toiminnoista?

4. Mitkä seuraavista lapsille ja perheille suunnatuista ev. lut. seurakuntien toiminnoista ovat teille tuttuja?

☐ avoin päiväkerho ☐ perhekerho
☐ päiväkerho ☐ pyhäkoulu
☐ Jumalan kämmenellä -illat ☐ "Ehtoolla Yhressä"
☐ perhemessut ☐ perheleirit /perheleiripäivät
☐ koko perheelle suunnatut tapahtumat ☐ kirkkomuskari
☐ kirkkomusikantti-toiminta ☐ jokin muu, mikä?

5. Mihin seuraavista toiminnoista olette osallistuneet viimeisten 6 kuukauden aikana?

☐ avoin päiväkerho ☐ perhekerho
☐ päiväkerho ☐ pyhäkoulu
☐ Jumalan kämmenellä -illat ☐ "Ehtoolla Yhressä"
☐ perhemessut ☐ perheleirit / perheleiripäivät

- O koko perheelle suunnatut tapahtumat O kirkkomuskari
 O kirkkomusikantti –toiminta O jokin muu, mikä?

6. Millaiset asiat voisivat vaikuttaa myönteisesti osallistumiseenne lapsille ja perheille suunnattuun ev. lut. seurakuntien toimintaan?

7. Oletteko käyneet Tampereen ev. lut. seurakuntien nettisivuilla, www.tampereenseurakunnat.fi ?

- O kyllä, usein O en koskaan, mutta voisin kyllä joskus käydä
 O kyllä, joskus

8. Oletteko käyneet Tampereen ev. lut. seurakuntien fb-sivuilla?

- O kyllä O en

9. Oletteko tutustuneet Tampereen ev. lut. seurakuntien Postia Pienten Perheille - nettikirjeeseen?

- O kyllä O en

10. Mitä tietoa haette / kaipaatte nettisivuiltamme?

- O perustietoja kerhopaikoista ja -ajoista
 O tarkempaa tietoa oman kerhon ajankohtaisista asioista
 O yleistä tietoa seurakunnan toiminnoista lapsille ja nuorille
 O tietoa seurakunnan tapahtumista ja toiminnoista yleisesti
 O materiaalia ja tukea kristilliseen kasvatukseen
 O materiaalia ja tukea kasvatukseen
 O muuta, mitä:

Kiitos avustanne!

LIITE 5: Tampereen ev. lut. seurakuntien Vasuesite 2018

TAMPEREEN EVANKELISLUTERILAISTEN SEURAKUNTIEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN ESITE 2018

Toiminnassamme painottuvat seuraavat asiat:

Jeesus asetti lapsen
esikuvaksi aikuisille.

Leikki on lapsen perusoikeus ja olemme sitoutuneet sen vaalimiseen.

Lapsi kehittyy ja oppii vuorovaikutuksessa muiden ihmisten sekä lähiympäristön kanssa.

Suunnittelumme lähtökohtina ovat lapsen mielenkiinnon kohteet ja ilmiölähtöinen oppiminen.

Osallisuus tuo lapsen ja hänen perheensä mukaan työmme suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Tavoitteenamme on yhä vahvempi kiinnittyminen lähiyhteisöön, seurakuntaan ja kolmiyhteiseen Jumalaan.

Ammattitaidon ylläpitäminen, kehittäminen ja koulutus.

Jokaisella lapsella on oikeus tulla nähdyksi ja kuulluksi, sekä ymmärretyksi ja huomioon otetuksi sellaisena kuin hän on.

Lapsen hengellisyysden tukeminen on osa kirkon perustehtävää. Tämän tulee näkyä koko kirkon toiminnassa.

Tärkein yhteistyökumppanimme on perhe.

Koti on lapsen tärkein kasvupaikka, tavoitteemme on tukea koteja kristillisessä kasvatuksessa. Tämän edellytyksenä on säännöllinen vuorovaikutus perheiden kanssa.

Työmme perustana on kristillinen ihmiskäsitys. Ihminen, lapsi on Jumalan kuva ja arvokas sellaisenaan.

Toimintamme taustalla vaikuttavat vahvasti varhaiskasvatustilanne, varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 ja kirkon varhaiskasvatuksen kehittämisasiakirjat.